

SOPRONI EGYETEM

AZ ERDÉSZETI ÉS FAIPARI EGYETEM LAPJA - SOPRON

megjelenik az 1953. évtől

1985. 5-6.

MÚZEUMI KÜLÖNSZÁM

Nyilvántartási szám: Mk/d/36

MŰKÖDÉSI ENGEDÉLY

A NÉPKÖZTÁRSASÁG ELNÖKI TANÁCSÁNAK 1963. ÉVI 9. SZÁMÚ TÖRVÉNY-EREJŰ RENDELETE 7. §-ÁBAN, ILLETŐLEG A VÉGREHAJTÁSÁRA KIADOTT 2/1965. (I. 8.)MM SZÁMÚ RENDELET 18. §-ÁBAN FOGLALT JOGKÖRBEN

A **ERDÉSZETI-FAIPARI - ÉS FÖLDMÉRÉSTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY** SZÁMÁRA.

SZÉKHELYE: SOPRON
ALAPÍTÁSI ÉVE: 1982
JELLEGE: szakgyűjtemény
GYŰJTŐKÖRE: erdészeti, faipari, geodéziai tárgyi emlékek és iratanyagok

GYŰJTŐTERÜLETE: MAGYARORSZÁG

FENNTARTÓJA: ERDÉSZETI ÉS FAIPARI EGYETEM, SOPRON

FELÜGYELETI SZERVE: MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMEZÉSÜGYI MINISZTÉRIUM, BUDAPEST

BUDAPEST, 1982 szeptember hó

'ELÜLJÁRÓ'

„Valamely tudomány története
maga a tudomány"
(Goethe)

Muzeális szakgyűjteményünk alapítási éve 1982. A nagyközönség számára 1983 augusztusában – az önálló erdészeti felsőoktatás 175 éves s az önálló faipari felsőoktatás 25 éves jubileumán – nyitottuk meg kiállításunkat.
Szakmai gyűjtőkörünkbe erdészeti, faipari és földméréstörténeti tárgyi emlékek, iratanyagok, fotók és könyvek tartoznak.
A szakgyűjtemény fenntartója az Erdészeti és Faipari Egyetem, felügyeleti szervünk a Mezőgazdasági és Élelemzésügyi Minisztérium.

Erdészeti múzeum létesítésének gondolatát 100 évvel ezelőtt, 1883-ban vetette fel Pisó Kornál állami faraktárkezelő tiszt, az OEE közgyűlésén (Király, 1966). Az 1885. évi országos kiállításon az erdészet több csarnokban elhelyezett hatalmas anyagából a Bedő Albert vezette egyesületi bizottság választotta ki az erdészeti múzeumba szánt tárgyakat. Az értékes anyaggal rendelkező múzeum, sajnos, 1892-ben – fenntartási nehézségek miatt – feloszlatott.

Szólni érdemes még azokról a szakgyűjteményekről is, amelyek az erdészeti akadémia gyűjteményei voltak. Különösen erdőhasználat-iparműtani szempontból annyira gyarapodtak – 1885 óta – hogy „bármely külföldi erdészeti intézet gyűjteményeivel nemcsak versenyezhetnek, de tökéletesség tekintetében s szakszerű berendezésük által azokat felül is múlják" (Vadas, 1896). Ez elsősorban néhai Szécsi Zsigmond főerdőtanácsos s rendes tanár érdeme, kinek a tárgyak gyűjtésében, összeválogatásában, rendezésében bámulatos kitartása s mesteri keze volt...

A soproni Főiskolán az 1920-as évek második felében hozták létre az úgynevezett fejlődéstörténeti gyűjteményt. Ez a bányász, kohász és erdész szak területén hamarosan szép eredményeket tudott felmutatni.

A II. világháborús események, majd a felszabadulás után következő sűrű átszervezések gyakorlatilag szétzilálták ezt a gondosan gyűjtött, őrzött és gyarapított anyagot (Hiller, 1980). A múzeumi gondolat azonban tovább élt az egyetemen. Bizonyságul egy rövid hír a „Soproni Egyetem" 1955. júniusi számából:
„Az egyetemi múzeum munkaközössége arra kéri az egyetem hallgatóságát, hogy a nyári üzemi gyakorlatok folyamán segítsék a múzeum fejlődését azzal, hogy minden üzem területén figyelmesen kutassanak olyan tárgyi leletek után, amivel a múzeum gyűjteményét tovább lehetne gazdagítani."

Az Elnöki Tanács 1963. évi IX. sz. törvényerejű rendelete alapján a könnyűipari miniszter elvi határozatot hozott az asztalos és kárpitosipar történeti emlékeinek, ipari hagyományainak védelmére. Az országos gyűjtés 1977-ben kezdődött az Országos Műszaki Múzeum segítségével, a Bútoripari Tervező Iroda irányításával.
1980-ban mintegy négyezer tételes gyűjteménnyel rendelkezett az Asztalos és Kárpitos Ipartörténeti Múzeum. Az anyag nagyobb része ajándékozás, kisebb része vásárlás útján került a gyűjteménybe. Tárolása kb. 30 m^2-es raktárban történt. Budapesten nem volt reális esély arra, hogy önálló múzeum jöjjön létre s ez állandó kiállítást tarthasson fenn. Ugyanakkor egyre erősödött a soproni egyetem törekvése, ami egy szakágazati gyűjtemény, a jövőben pedig múzeum létrehozását célozza. Így került sor a Bútoripari Fejlesztési Intézetnél – ma Bútoripari Fejlesztési Vállalat – letéteményezett anyag átvételére és immáron állandó kiállítás megnyitására.
Az évtizedek során egyes szakmai tanszékek mellett, főként egyetemünk Központi Könyvtára áldozatos munkával, folyamatosan gyűjtője és őrzője volt a szakmatörténeti emlékeknek, dokumentumoknak. E közgyűjteményi gyakorlat és szaktörténeti kutatómunka eredményezte, hogy az Alma Mater 175. éves jubileumára megnyitásra kerülhetett a múzeális gyűjteményi kiállítás.
Könyvtárunk az idén 250 éves ősi intézmény, mint szervezeti egység, egyetemünk jelen felépítésében a legrégebbi. Az évszázadok s különösen a legutóbbi évtizedek során nemcsak folyamatos, magasszintű szakkönyvtári munkára, az ebben való megújulásra volt képes. Az egyéb közgyűjteményi munkaformák szakmai bázisának megteremtésével: a múzeum és levéltár-ügy jogi, szervezeti, működési feltételeinek kialakításában is jeleskedett. Legutóbb ugyanis harmadikként újabb jelentős közgyűjteményi terület, a szaklevéltári munka is jogi szabályozást, működési engedélyt kapott. A magyar egyetemek közül jelenleg az ELTE, a NME valamint az EFE rendelkezik szaklevéltárral! Így, mint egy sajátos „közgyűjteményi igazgató-

ság": a Központi Könyvtár (1735-től!), Levéltár (1984-től) és Múzeum (1982-től) hivatott szolgálni szakjaink és a „köz" művelődését. Szakmai és általánosabb értelemben egyaránt.

Egyetemi lapunk hasábjain a továbbiakban, szeretnénk röviden összefoglalni és olvasóink elé tárni: ez ígéretes szakmúzeumi vállalkozásunkkal kapcsolatos kisebb-nagyobb fontosságú, de – véljük – jellemző tudnivalókat. Tesszük ezt beszédek, nyilatkozatok, vélemények, dokumentumok, szaktörténeti cikkek, kisebb tanulmányok felsorakoztatásával, hogy tájékoztassunk és mozgósítsunk. Azért hogy mind többen tudjuk és valljuk, amit dr.Molnár Sándor egyetemi főtitkár előző lapszámunkban így fogalmazott: Jövőnk építését, erdészetünk, faiparunk összehangolt fejlesztését csak gazdag szakmai múltunk, tapasztalataink bázisán végezhetjük eredményesen, Fehér Dániel professzort idézve – „az utánunk jövő nemzedék elismerését is kiváltóan..."

Mindezt saját becsületünkre, hazánk hasznára – dolgunk szerint.

Erdészeti és Faipari Egyetem
Múzeumi Csoport

Váncsa Jenő

A JUBILEUMNAK IGEN JELENTŐS ESEMÉNYE

(Miniszterünk véleménye múzeumunkról[x])

Igen nagyra becsülöm szakjaink múzeumügyét és ezért ne vegyék rossz néven, hogy az avatandó erdészeti-faipari-geodéziai múzeumról elfogultan beszélek.

Kedves Barátaim! Igen nagy dolog az, hogy sor kerül egy olyan cél megvalósítására, amely régi törekvés. Éppen a régi törekvések kudarca is jelzi a mostani avatás nagy jelentőségét. Miután a jelképes aktuson legnagyobb sajnálatomra nem lehetek jelen, szeretném ezen a nagy ünnepen megköszönni mindazok munkáját, akik ezért az ügyért tettek. Jól ismerem, jól ismerjük ennek a nehéz gyűjtő-, leletmentő és megóvó munkának résztvevőit és azt a tevékenységüket nem felejtjük el. Azt kívánom, hogy ez a leendő múzeum legyen mindig látogatott, legyen nemcsak kiállítás, hanem alkotó tudományos műhely is, fejlődő, gyarapodó tudományos intézet. Ez a szak, ez a tudomány megérdemli, hogy dicső múltja és jelene fennmaradjon a jövő generációk számára. Az alkotók munkájához annyiban szeretnék hozzájárulni, hogy a jubiláló Alma Mater ünnepén, nagy büszkeségünk az Erdészeti és Faipari Egyetem 175. évfordulóján igéretet tegyek arra, hogy ezt a nemes kezdeményezést, ezt a nemes országos ügyet minden lehetőségemre álló eszközzel segítsem, támogassam.

Szeretném máris kérni az Egyetem vezetőit, hogy a fejlesztés munkáját is tekintsék olyan szívűgyüknek mint az alapítást. Petőfi Sándor gondolatával zárnám köszöntésemet, úgy érzem a mai ünnepségen ide kívánkozik:

„Aki a múltba néz a jövőbe lát, épp úgy,
mint látni a víz mélyében a magas eget!"

Vivat, crescat, floreat Academia!

---

[x]A 175. éves jubileumi ünnepségen elmondott üdvözlőbeszéd részlete.

Dr.Papócsi László
MÉM miniszterhelyettes

AVATÓBESZÉD

(Elhangzott 1983. augusztus 27-én)

Nagy ünnep ez a mai számunkra, akik azért jöttünk ebben a korai órában össze, hogy szakjaink múzeumát, annak első helyiségeit izgatott türelmetlenséggel megtekintsük, megcsodáljuk és nagy büszkeséggel megnyissuk, átadjuk a nagyközönségnek. A gyarapodás öröme emberi tulajdonság. Mai örömünk megsokszorozódott, mert olyan közgyarapodásról van szó, amely szakjaink életében, legújabbkori művelődéstörténelmünkben is jeles dátum, sőt megkockáztatom a kifejezést; szakjaink életében kulturális mérföldkő a mai. Ismerjük ugyanis azokat a körülményeket, kudarcokat, buktatókat, amelyek ennek a múzeumnak létrejöttét mind a mai napig lehetetlenné tették. Ismerem azonban az egyetem múzeumi bizottságának tartalmas és részletes jelentését, amelyben leírásra kerül ennek a múzeumnak története is a gondolat keletkezésétől a mai megnyitásig. Nagy érdeklődéssel olvastam a szakágazati gyűjtemény sorsáról a történelmi visszatekintésben. Büszke lehet ez az egyetem arra, hogy itt soha nem szünt meg a gondolat az erdészeti-faipari-geodéziai múzeumi anyag közkinccsé tételére. Számos elképzelés maradt azonban megvalósítás nélkül. Frappáns megállapításnak találom, hogy ma már az is „múzeális irattári anyag", amely azokat a részleteket tárja fel, amely a gyűjtemény valamilyen feltámasztására irányuló törekvések írásos emléke!

Ez az egyetem az elsők között volt abban a munkában, amely szükségesnek ítélte a közvetlen tudomány- és szakmatörténeti, a felsőoktatástörténeti anyagnak, a személyekhez, intézményekhez fűződő másodlagos forrásértékű emlékanyagnak és az általános múzeális értékű egyéb anyagoknak feltérképezését és osztályozását. Ez a preciz, gondos munka nem volt látványos, de enélkül ma nem állhatnánk itt a megnyitás perceiben. Ennek a hallatlanul időigényes, türelmet, lelket igénylő munkafolyamatnak köszönhetjük az érdeklődés felfokozását is e múzeumügy iránt. Megállapítást nyert ugyanis — és ezt minden hivatalos és szakmai fórum is elfogadta, — hogy az itt összegyűjtött, megőrzött és kiegészített, továbbfejlesztett múzeális értékű anyag nagyobb része egyedülálló értékkel bír, éppen az intézmény jellegénél fogva, mint egyetlen hazai erdészeti-faipari-geodéziai egyetemi gyűjteményi anyag. Ebben a gyűjteményben — amelynek most csak kis része kerül a nagy nyilvánosság elé — nagy értékű egykori oktatási eszközök, műszerek, készülékek, azaz szakmai tárgyú, szakjellegű anyagok, a felsőoktatás történetével kapcsolatos, személyekhez, évfordulókhoz, eseményekhez, stb. kapcsolódó speciális értékű emlékanyagok és hihetetlen mennyiségű más anyagok vannak. Külön témakör lenne, ha az iratanyagról is részletesen beszélnénk, amely szerves kiegészítője a tárgyi anyagnak.

Tisztelt Ünneplő Közönség, tisztelt vendégeink! nemcsak ennyiből állt azonban a múzeum létesítése. A múzeum nem lehet használt, vagy elhasznált cikkek bemutatója. Nem is antikvár üzlet, hanem tudományos intézmény, amely szigorú tudományos keretek között él, fejlődik, működik. Már egymagában ebből is fakad, hogy egy múzeum létrehozása, alapítása a legnehezebb és legkörültekintőbb feladatok közé tartozik.

A múzeum, vagy a múzsák temploma, a tudományoknak és a művészeteknek szentelt helye mind a mai napig. Ami itt most a mai nappal folytatódik a megnyitás után, az azt is célozza, hogy ez az épület folyamatosan és fokozatosan teljes egészében az erdészet-faipar-geodézia és a vele együttértelmezett szakok, mai szóhasználatú és értelmű szentelt helye legyen. Ez alatt azt is értjük, hogy váljék ez az épület olyan tudományos műhellyé, ahol a szakok tudósai zavartalanul élhessenek tudós kutatásaiknak de nem öncélúan, hanem a szakközönség és a látogatók nagy táborának szolgálatára, a tudományos nevelésre, ismeretek terjesztésére az ízlés formálására.

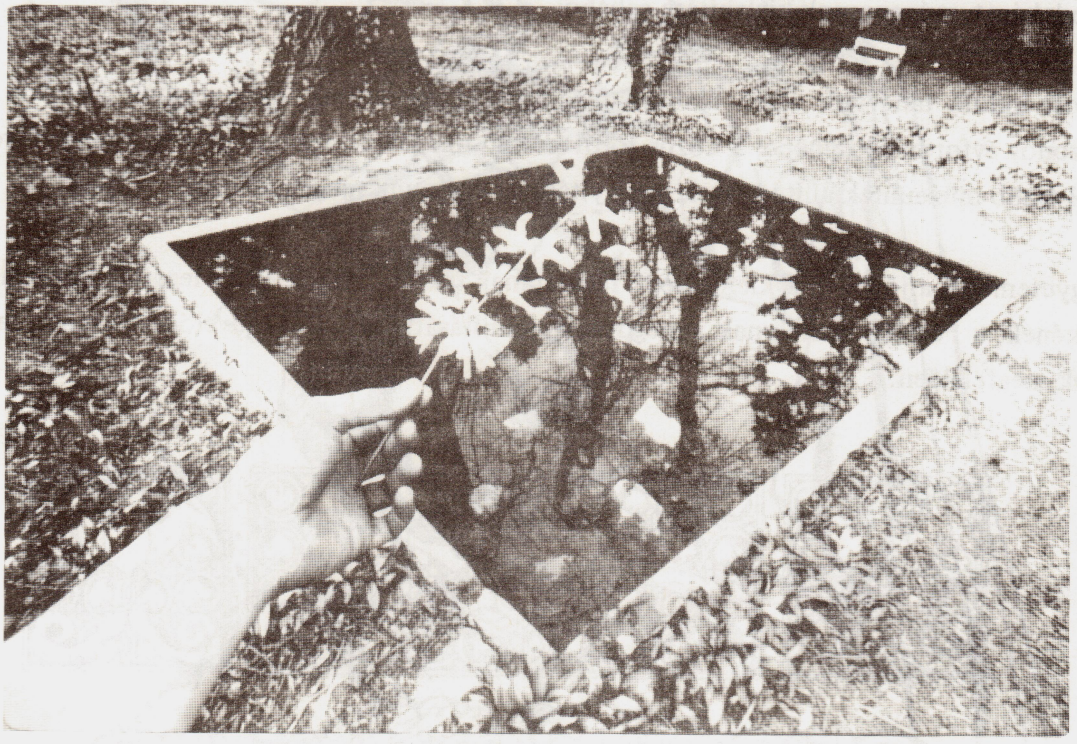
Amikor most majd végigmennek a kiállítási termeken, gondoljanak arra, hogy milyen erőfeszítések vannak e mögött a múzeum mögött és mindenekelőtt gondoljanak azokra, akiknek mindez köszönhető. A rendezők mindenesetre részleteiben rögzítették a munkák részleteit és szerintem nagyon ügyesen elhelyezett néhány fényképpel is demonstrálják ezt. Ezekben a helyiségekben csak az elvégzett munkának egyrésze látható. Mi ezt jól tudjuk, érzékeljük, mint ahogy ismerjük mindazoknak erőfeszítéseit, akik megteremtették ennek a múzeumnak létrehozását. Szívem szerint én most részletesen beszélnék még a teremtő munka olyan részleteiről, mint a legkülönbözőbb tárgyalásokról, fel szeretnék sorolni szerveket, egyesületeket társintézményeket és nem utolsó sorban személyeket, neveket, akik a szó szoros értelmében éjt nappallá téve, ünnepet és szabad hétvégeket nem ismerve dolgoztak nagy ügybuzgalommal lelkesen. Kérem bocsássák meg és értsék meg, hogy most ezt mégsem tehetem meg az idő rövidsége és a következő ünnepi programpontunk közelsége miatt sem. Szeretném azonban hálánkat és köszönetünket kifejezni az alkotóknak. Nem kétséges, meggyőződéssel mondom, hogy a magyar művelődéstörténetbe ez a nap be fog kerülni és az utókor hálásan fog emlékezni az alkotókra, az alapítókra. Engedjék meg, hogy két költő szép szavaival nyissam meg hazánk legújabb múzeumát a Központi Erdészeti-Faipari-Geodéziai Múzeumot:

„Szép vagy Sopronnak zordon hegye, völgye, hol ormos
Rengeteged feketül, s bérceid árja zuhog;...
Itt ezer áldások gazdag forrási fakadnak..."

Kiss János: Sopron tájékához

„Sopron!... Hány század évezred, hány fajta emelt a magasba újra meg újra a romokból!? Mit rejt még az avar, mely kincseket őrzött meg, hogy a békésen nevelődő város szebb legyen, ősei műveit is megújítva?"

Keresztury Dezső: Sopron ünnepére

Dr.Gál János

SZAKJAINK ÖSSZEFOGÁSÁNAK SZÉP PÉLDÁJA

Dr.Gál János az Erdészeti és Faipari Egyetem rektora több fórumon és a mindennapokban is tevőlegesen támogatta és támogatja a szakmúzeum-ügyét. Itt most csak emlékeztetőül, legutóbbi tanévnyitó beszéd ének a közgyűjteményi munkára vonatkozó részét idézzük fel:

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Egy évvel ezelőtt ünnepeltük Alma Materünk fennállásának 175. évfordulóját. Ez alkalommal nyitottuk meg az Erdészeti, Faipari és Földméréstörténeti Múzeum első helyiségeit. Ma már e néhány szoba is városunk látogatott múzeumai közé számít.... Minden reményünk megvan arra, hogy a jövő év közepére birtokba vegyük az Erdőgazdaság jelenlegi teljes irodaházát, múzeumunk kialakítása céljából.

Most induló tanévünk végén újabb évfordulót köszönthetünk, könyvtárunk 250 éves lesz. Azonos évfordulót ünnepel a közös tőről fakadó bányászati felsőoktatás is. Ezen évfordulóról újabb múzeumi kiállítótermek megnyitásával kívánunk megemlékezni.

Egyetemünk a jövőben is kiemelkedő feladatának tekinti hazánk egyik legértékesebb műemlékének, a Fertődi Kastélynak a megóvását, felújítását, kultúr- és művelődéstörténeti rangjának megfelelően.

1984. ÉVI MÚZEUMI BESZÁMOLÓ

Az országterület mintegy 18 %-án tevékenykedő erdőgazdálkodásnak, valamint termékeivel a mindennapi élet legkülönbözőbb színterein jelenlévő faiparnak – és a tradicionálisan rokon szakterületeknek, a geodéziának, illetve a vadászatnak – immáron önálló profilú múzeális szakgyűjteménye van.

A szakgyűjtemény alapítási éve 1982. Az állandó kiállítás megnyitásának éve 1983, az önálló hazai felsőfokú erdészképzés 175. éves jubileuma. A kiállítás helyszíne: Sopron, Templom u. 4. számú műemlék épület – volt Esterházy-palota – jelenleg a Tanulmányi Állami Erdőgazdaság székháza.

A szakgyűjtemény helye az egyetem keretében: a Központi Könyvtár szervezetébe tartozó egység, melyet főhivatású kinevezett vezető irányít.

Az elmúlt 1984-es évben, az alapítás (1982) és a kiállítás megnyitása (1983) után sikerült szervezetileg, személyi létszámban, gyűjtemény-gyarapításban és kapcsolatépítésben továbbfejleszteni gyűjteményünket.

E szakgyűjtemény, létezésével és bővülő tevékenységével, több évtizedes szakmai és társadalmi igény kielégítésére, jelentős szak- és közművelődési funkció betöltésére hivatott.

Kiállításunkat – a megnyitása óta eltelt 16 hónapban – 12 783 fő látogatta. A látogatók 9-10 %-a külföldi volt.

I. *Vezetés, irányítás, munkaszervezés,* létszám- és személyi helyzet

Vezetés: 1984. február 16-tól önálló státusban kinevezett múzeumi csoportvezető – dr.Németh András okl.erdőmérnök volt egyetemi adjunktus.

Irányítás: az egyetem szervezetében, a Központi Könyvtár részlegeként, dr.Hiller István könyvtári főigazgató irányításával valósul meg.

Munkaszervezés: elkészült a szakgyűjtemény Szervezeti és Működési Szabályzata, a munkatársak munkaköri leírásai.

Az ügyviteli szabályzat összeállításához anyaggyűjtést végeztünk, és tanulmányoztuk a gyakorlatot a társ-szakmúzeumokban.

Létszám: 1 fő önálló státusú múzeumi csoportvezető (okl. erdőmérnök)
3 fő részfoglalkozású gyűjteménykezelő – nyugdíjasok (okl.erdőmérnök, ny. főmérnök);
okl. gépészmérnök, ny.egyetemi adjunktus;
okl. tanár, ny. tanszékvezető),
1 fő múzeumi munkatárs (a Bútoripari Fejlesztési V. statusán mint beosztott tervező, okl. faipari mérnök),
1 fő takarítónő (részfoglalkozásban, a Tanulmányi Állami Erdőgazdaság statusán).

II. *Tudományos munka (gyűjteményfejlesztés, nyilvántartás, publikáció)*

Gyűjteményfejlesztési munkánkban, az erdészeti anyagból jelentőségével kiemelkedik az 1890-ből származó (gr.Apponyi uradalmából, Hőgyész) 45 db-os fa- és növényminta-gyűjtemény. Ugyancsak jelentős szakmai és kultúrtörténeti értékű szerzeményünk a kereken 500 m hosszú, amatőr színes film, ami a korabeli állami (kincstári) erdőgazdálkodás egyes munkaműveleteiről szól s az 1940-es évek elején készült a Kárpátokban.

Fentieken kivül 30 db tárgyi anyag, 110 db archivális anyag, valamint 24 db fotó került begyűjtésre.

A faipari gyűjtemény-rész gyarapodása: tárgyi anyag (szerszámok) 26 db, fotó (negatívval) 85 db, hangszalag 3 db kazetta, archivális anyag 32 db, könyv 16 db.

A geodéziai részleg gyarapodásában jelentős az 1 db HVNGARIAE DESCRIPTO, WOLFGANGO LAZIO AVCT. színnyomásos térkép a 16. századból (52 x 42 cm), említésre érdemes a Magyarország távolsági térképe (hiányos) – 1912-es utánnyomás, 1 db Süss-féle pantográf (1919-ből), 1 db planiméter, stb.

Nyilvántartásban a múzeumi munka leltározási feladatainak tanulmányozását végeztük. Meghatároztuk a leltározottságot és folytattuk a gyűjteményi anyag megismerését.

Tudományos feldolgozás, publikáció terén az asztalos és kárpitos ipartörténeti anyag részbeni felhasználásával készült Petik István „Adatok a modern magyar bútor történetéhez" c. diplomaterve az Építéstani Tanszéken. Erdészeti témakörben „Az Alföldfásítás története a szakirodalom tükrében" c. dokumentációs összeállítás beépítésre, illetve kiállításra került az Alföldfásítási Múzeumban (Bugac, 1984. augusztus 4-től). Az anyagfeltárásban közreműködtek a Központi Könyvtár dolgozói is.

III. *Segédgyűjtemények tevékenysége (adattár, könyvtár, rest.műhely)*

Adattárunk a szakmatörténeti tanulmánykészítők, műszaki doktoranduszok, valamint a hallgatók diákhagyomány-védelmi tevékenységében nyújtott segítséget.

Az egyetem fotólaboratóriuma archiválís képekért számunkra cserére- fotómásolatokat készített. Propaganda-cikkekhez múzeumi embléma-felvételek kidolgozását vállalta. Az év során raktári felvételek is készültek.

A Jegyzetsokszorosító nyomdájában a rövid kiállítás-ismertetőket tartalmazó, emblémás belépőjegyek készültek.

Könyvtári keretből könyvköttetésre is sor került.

IV. *Kiállítások (cím, hely, hónap)*

Erdészeti és faipari oktatástörténet, valamint munkaeszközök, gépek, geodéziai műszerek kiállítása.

Helyszín: Sopron, Templom u. 4. szám alatt.

Nyitvatartás: 1984. január 1-től, december 31-ig.

V. *Közművelődési tevékenység*

Múzeum-ismertető előadások tartása az I. évesek (balek-)oktatás keretében; 25 éves erdész évfolyamtalálkozó során, 1984. évben aranydiplomások előtt; TIT- rendezvény keretében; szakmatörténeti vezetés biztosítása Szlovákiában, Selmecbányán (Banské Stiavnica), az egykori alma mater székhelyén II. éves és V. éves erdőmérnökhallgatók évfolyamainak.

Népszerűsítő cikkek a „Soproni Egyetem" c. periodika 1984-es számaiban a szakmúzeumügyről (Történelmi kötelesség, Erdészeti/Faipari/Geodéziai Múzeum, Múzeumi Hírek – beszerzések).

Az Erdőgazdaság és Faipar c. szaklapban képes riporthoz helyszíni (múzeumi) fotófelvételek biztosítása.

Ismertető összeállítása és leadása a Petőfi Rádió „Múzeumi Híradó" szerkesztőségének (adásban: 1984. december 11.).

Kiállításunkat propogáló hírdetés közlése a „Soproni Műsor" c. havi kiadványban.

Múzeumi ismertetők és köszönetnyilvánítás támogatóknak – témájú cikkek leadása közlésre Az Erdő, a Faipar és a Geodézia és Kartográfia szerkesztőségeinek.

VI. *Nemzetközi kapcsolatok*

Szervezett nemzetközi szakmúzeumügyi kapcsolatfelvételre nem került sor.

Egyéni utazások során dr.Hiller István Ausztriában, NSZK-ban, valamint dr.Németh András Csehszlovákiában szakmúzeumokat is felkerestek és megtekintettek.

Begyűjtésre került Csehszlovákiából: Antol állami kastély, erdészeti, faipari és vadászati múzeum ismertetője, vezetője.

VII. *Továbbképzés, tapasztalatszerzés*

A múzeumi csoportvezető az EFE múzeumépítő tevékenységét irattári anyagok alapján, valamint a Központi Könyvtár vezető dolgozóinak előadásában ismerte meg.

Tanulmányozta a Múzeumi Törvényt és vrh.-i Utasítást (régit és újat).

Sor került a Központi Bányászati Múzeum tevékenységének, munkájának tanulmányozására is.

Egyéb szakmúzeumok (Elektrotechnikai Múzeum, Nógrádi Szénbányák Múzeuma stb.) ügyviteli szabályzatai tanulmányozásra, begyűjtésre kerültek.

Tapasztalatgyűjtésre adott alkalmat a NME (Miskolc) Központi Könyvtárának, Levéltárának és Szakgyűjteményének meglátogatása.

Megismételt esemény volt a Szalajka-völgyi szabadtéri Erdei Múzeum megtekintése.

Gyakorlati tapasztalatokat adott az Alföldfásítási Múzeum (Bugac) kialakításában való részvétel, együttműködésben a Móra Ferenc Múzeum (Szeged) munkatársaival.

Sor került a Mezőgazdasági Múzeum kiállításainak (vadászat, stb.) tanulmányozására.

A közgyűjteményi munka sajátos területével való ismerkedésre nyílott betekintési lehetőség a levéltárigazgatói értekezleten (Tengelic), ahol dr.Hiller István főigazgató megbízásából (külföldi távolléte miatt) vett részt a múzeumi csoportvezető. Ugyszintén tapasztalatszerzésre és kapcsolatfelvételre nyílott lehetőség az EFE Levéltári Napjának rendezvényein.

Irmes István múzeumi munkatárs, a múzeumi csoportba kerülése – 1984. szeptember 14. – óta úgyszintén tanulmányozta a múzeumkialakítási munka dokumentumait, szabályzatokat szakanyagot, stb.

VIII. *Gazdasági munka (beszerzések)*

A legfontosabb gazdasági jellegű, múzeumunkkal összefüggő tevékenység, hogy 1984-ben is folytatódott a Sopron, Honvéd u. 2. sz. alatti épület (volt EFE Levelezőotthon) felújításos bővítése, a Templom u. 4. sz. alatti épület csere-feltételeként.
Vásárlásra 35.000 Ft-ot fordítottunk 1984-ben.

Összefoglalás

Az Erdészeti és Faipari Egyetem –az erdő- és fagazdaságok, faipari vállalatok, valamint a szakmai főhatóságok támogatásával – vállalta a Központi Erdészeti, Faipari, Geodéziai Múzeum kialakításának nagy és nemes feladatát.

Az 1984-es év az 1983-as megnyitási, illetve az 1982-es alapítási év eredményes folytatásának bizonyult.

1985-ben a Templom u. 4. számú műemlék épület teljes átvételére és a műemléki felújítás megkezdésére számítunk, a gyűjteményfejlesztési, nyilvántartási és publikációs, valamint a kiállítás-fenntartási feladatok mellett.

Folytatjuk múzeumi dolgozóink továbbképzését egyéni tanulmányutak, illetve önálló felkészülés keretében.

Dr.Németh András
múzeumi csoportvezető

» «

Kimutatás

az Erdészeti, Faipari és Földméréstörténeti Gyűjtemény látogatottságáról az 1984. évben

Hónap	egyéni	iskolai	egyéb	látogatók száma összesen	iskolás	egyéb	tárlatvezetések száma
		csoportos			csoportok száma		
	látogatók száma						
Január	293	15	112	420	3	7	108
Február	239	48	56	343	2	6	88
Március	356	90	133	579	10	4	132
Április	527	70	122	719	4	7	187
Május	431	402	96	929	21	6	171
Június	576	128	184	888	8	10	210
Július	1341	226	148	1715	12	11	470
Augusztus	1434	-	214	1648	-	11	498
Szeptember	629	81	231	941	5	12	222
Október	474	153	274	901	7	12	177
November	265	61	116	442	2	7	97
December	247	-	61	308	-	2	84
Összesen	6812	1274	1747	9833	74	95	2444

Összeállította:
Zádor Alfréd

Dr.Hiller István

AZ ERDÉSZETI ÉS FAIPARI TANESZKÖZ-GYŰJTEMÉNY ÉS OKTATÁSTÖRTÉNETI EMLÉKANYAG[x]

(részletek)

Már az Erdészeti és Faipari Egyetem jogelőd intézményében, az egykori Selmecbányai Akadémián is felmerült egy történelmi gyűjtemény létrehozásának gondolata. Erre azonban a viharos történelmi időkben nem kerülhetett sor. Gondosan megőrízték azonban az intézmény múltjával kapcsolatos, és természetesen az erdőgazdálkodás gyakorlatával kapcsolatos tárgyi és szellemi termékeket is.

A Sopronba való költözés utáni nehéz időszak nem kedvezett a múzeumi gondolatnak, de a berendezkedés és a mostani épületekbe való költözés után ismét izmosodott a régi elképzelés.

Sopronban 1924-ben vetődik fel komolyabban az úgynevezett „fejlődéstörténeti gyűjtemény" megalapozásának terve. Ezt követően 1929. november 5-én Fekete Zoltán erdész professzor elkészítette és benyújtotta a főiskolai tanácsnak „A M. Kir. Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola Fejlődéstörténeti Múzeumának Szabályzattervezete" elnevezésű előterjesztést. Ez az anyaga ma is figyelemre méltó. Beható megvitatása után létre is hozták az úgynevezett Fejlődéstörténeti Gyűjteményt, amely a három szak (bányász, kohász, erdész) gyűjtőterületén szép eredményeket tudott hamarosan felmutatni.

Sajnos a háborús események, majd a felszabadulás után következő sűrű átszervezések gyakorlatilag szétzilálták ezt a gondosan gyűjtött, őrzött és gyarapított anyagot. Különösen az Ifjúsági Kör megszüntetése során keletkezett pótolhatatlan kár főleg az ifjúsági életet bemutató anyagrészekben. Ami megmaradt, több helyre, pontosabban, ki tudja hány helyre került. Amit biztosan tudunk az az, hogy Miskolcra, Budapestre, Sopronba (itt is több helyre), „magánmegőrzőkhöz", ahonnan már sohasem került vissza egyik utódintézményhez sem. Egyszóval, mint egységes gyűjtemény megszűnt létezni.

Az önálló Erdőmérnöki Főiskolán, majd az Erdészeti és Faipari Egyetemen sem szűnt meg soha a gondolat a most már erdészeti-faipari-geodéziai-vadászati múzeumi anyag közkinccsé tételére. Számos elképzelés maradt azonban megvalósítás nélkül. Ma már az is „muzeálisirattári anyag", amely azokat a részleteket tárja fel, amely a gyűjtemény valamiyen feltámasztására irányuló törekvések írásos emléke.

Különösen 1963-1971. között sűrűsödnek a legkülönbözőbb elképzelések, tárgyalások. Felügyeleti hatósággal, Magyar Mezőgazdasági Múzeummal, Országos Erdészeti Egyesülettel, Faipari Tudományos Egyesülettel, stb. Az Országos Erdészeti Egyesület keretein belül sajtófelhívásokra is sor került, hogy az erdőgazdaságok, intézmények, magánosok, ajánlják fel múzeumi anyagaikat. A kezdeményezés szép eredményekkel járt, de kampányszerű volt. A gyűjtő és megőrző tevékenységet az Egyetem Központi Könyvtára végezte, mint már régen nemcsak a könyveknek tára. Az Egyetemen még fellelhető értékes anyagok az Egyetem vezetőségének határozata alapján összegyűjtve kijelölt tárolóhelyre kerültek.

E részben a teljesség igénye nélkül megkíséreljük, hogy legalább keresztmetszetet adjunk arról a muzeális anyagról, ami eddigi tárgyalásunk alapját képezte.

Önkényesen bontva két nagy csoportot képez a múzeumi anyag. A Központi Könyvtárban, illetve annak Dokumentációs Gyűjteményében, valamint a tanszékeken, szervezeti egységeknél és a ládákban a padláson őrzött vagy tárolt anyagról van szó.

A Központi Könyvtárban, illetve a Dokumentációs Gyűjteményben található anyag iratanyag és tárgyi anyag.

Az iratanyag

Mindenekelőtt hangsúlyozni szeretnénk, hogy ez az iratanyag nemcsak az egykori Selmeci Akadémia és utódintézményei számára felbecsülhetetlen értékű, hanem a magyar műszaki felsőoktatás és ezen kívül a magyar felsőoktatás története szempontjából nemzeti kincsünk egy részének tekinthető, illetve tekintendő. Sajnos ez is megosztásra került, többször is. Ehhez itt most csak azt kívánjuk hozzáfűzni, hogy a Művelődésügyi Miniszter az Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtárát is kijelölte „nem irattári eredetű levéltári anyagok őrzésére", következésképpen a soproni Levéltárban levő anyagot célszerű volna ismét visszaadni az Egyetem Központi Könyvtárának, hogy legalább a Sopronban levő anyag valamelyest egy helyen legyen. Azért valamelyest, mert a fenti rendelkezés a soproni Központi Bányászati Múzeumot is besorolta a levéltári őrzőhelyek sorába – egyébként nagyon helyesen és jogosan. (Itt kívánjuk megemlíteni, hogy az intézmény 1867-ig összmonarchiai célokat szolgált, így a korábbi iratanyag, még az egyetem alapító levele is Bécsben van, részben pedig Selmecbányán!)

Az irattári anyag akkor kuszálódott még jobban össze, amikor az egykori kohász és bányász tanszékek, majd a geodéziai szak, illetve ezek a karok elköltöztek Sopronból. Az anyag nagy része elkerült Sopronból, más részei – olyanok is, amelyeknek Miskolcon lett volna a helyük – itt maradtak. Ezeket az anyagrészeket majd ésszerűen a szakoknak megfelelően egységesíteni kell a Nehézipari Műszaki Egyetem és az Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtárainak együttműködési keretein belül.

Nem az irattári anyagon és nem is a levéltári anyagon belül szerepel, hanem a könyvtári Dokumentációs gyűjteményben van leltárban az a számos levéltári dokumentumanyag, amelyről mégis itt szólunk. Számos térképről, iratmásolatról, xerográfiákról, fakszimilékről van szó!

Tárgyi anyagok

Itt a legkülönbözőbb egykori oktatási taneszközök és segédanyagok szerepelnek. Érzékeltetni szeretnénk egy-egy anyagrész nagyságát, milyenségét és értékét, illetve 1963. októberében becsült értékét, „A Múzeum részére átadott erdőhasználattani bemutató eszközök" példáján, amelyet ma a Központi Könyvtár kezel. Itt említjük meg a Dokumentációs Gyűjtemény mintegy 200 leltári tételét, amelyben egykori és mai erdész egyenruhák, hallgatók egyenruhái, kardjai, akadémikusok viseletét ábrázoló régi csoportképek, idős erdőmérnökök hagyatékai, az egykori diákélet emlékei, egyedülálló feljegyzések és azokat kísérő tárgyak, erdészeti munkásmozgalomtörténeti emlékek és dokumentumok szerepelnek. Rendkívül vegyes, de annál érdekesebb, színes és értékes anyag ez is!

A tanszékeken és szervezeti egységeknél levő anyagokat, muzeális értékeket a geodéziai, erdővédelemtani és vadgazdálkodási gyűjtemények kapcsán kívánjuk érzékeltetni dr.Bácsatyai László tanszékvezető egyetemi docens felmérése alapján, aki az érdekelt tanszékek részanyagaiból készítette összeállítását, melyet felhasználásra szívesen és készségesen rendelkezésemre bocsátott. Ezúton is köszönöm.

Geodéziai műszergyűjtemény

A gyűjtemény keletkezésének éve az 1750-1770-es évekre tehető, természetesen akkor még nem gyűjteményi jelleggel, hanem a használatos eszközök raktáraként. A gyűjteményi jelleg az 1800as évek második felére alakulhatott ki, míg a gyűjtemény elnevezés a századforduló utánra származtatható.

A gyűjteményben kiállított műszerek zömét a közelmúltban még gyakorlaton is használták, néhányuk pedig előadásokon jelenleg is bemutatásra kerül.

A gyűjtemény jelentős hányadát a századfordulón gyártott Süss Nándor-féle műszerek alkotják. Az 1884-ben alapított és 1900-ban gyárrá alakult tanműhely korabeli műszerkatalógusa és árjegyzéke bőséges választékkal rendelkezett nemcsak geodéziai, bányászati, de út-vasút építési és erdészeti műszerekből is: „... a hivatalok és intézetek a szükséges műszereket és egyéb, a felmérés czéljaira szolgáló tárgyakat kizárólagosan nálunk szerzik be", így „... a budapesti Tudomány-Egyetem, a József Műegyetem és a selmeczbányai Erdészeti és Bányászati Főiskola több tanszéke is", írja a katalógus.

[x]Agrártörténeti emlékgyűjtők... Bp. Városliget, Vajdahunyadvár 1980.

Természetesen a magyar műszerek mellett sok neves műszergyár korabeli és korábbi darabjai (köztük sok érdekesség) is gazdagítják az együttest, így Heyde, Starke-Kammerer, Schablass, Faworski, Zeiss stb. gyártmányok és típusok.

A gyűjtemény érdekességei közé többek közt a következő műszerek, eszközök sorolhatók: Faworski-féle felsőrendű teodolit, feltehetően egyetlen fennmaradt példány a XVIII. századból; a Starke-Kammerer-féle tárcsás planiméter (gyártási szám 32), Selmecen gyártott busszolás teodolit, a Tichy-féle tahiméter, a Csiby-féle egyetemes szögfelrakó, a Magyarországon egyetlen Orel-Zeiss autográf, többféle szögtűző, felrakó, tájoló, planiméter.

Az átszervezések, költözködések (így Selmecbányáról Sopronba 1919-ben) megviselték a gyűjtemény állagát. A II. világháború idején az akkori gyűjtemény (ma Egyetemi Tanácsterem) alatti főbejárat előtt bomba robbant, amely sok értékes műszert elpusztított. A gyűjtemény megmentése (a műszerek elrejtésével) néhai dr.Sébor János professzor és néhai Somogyi Jenő műszerész felelősségteljes, áldozatos munkájának köszönhető.

A geodéziai műszergyűjteménybe illeszkedik az Erdőrendezéstani Tanszék néhány selmecbányai eredetű, muzeális műszere.

Erdővédelmi gyűjtemény

Az Erdővédelemtani Tanszék tekintélyes madártani és egyéb gyűjteményének alapjait is Selmecbánya teremtette meg.

Egy körülbelül 40 x 70 cm méretű üvegezett tárlóban mintegy 10 preparált madár található. Lényegében ezt a kis gyűjteményt tekinthetjük a madártani gyűjtemény csirájának. A feljegyzések szerint ezt Feistmantel Rudolf, az Erdészeti Tanintézet volt tanára vásárolta 1842-ben.

4 db mintegy 80-100 cm-es üvegezett tárlóban az erdészetileg fontosabb károsító rovarokat és a kárképeket állították össze. A tárlók feltehetően az 1800-as évek utolsó negyedében készültek, de készítési idejükre és készítőjükre vonatkozóan nem rendelkezünk pontos feljegyzésekkel.

Vadgazdálkodási gyűjtemény

Az ezren felüli darabból álló tanszéki gyűjtemény származás és tartalom szerint csoportosítható. A gyűjtemény nagyobb része újabb keletű, kisebb részük muzeális, történeti értékű, pl. régi kikészítésű vadásztrófeák egy soproni magángyűjtemény nálunk elhelyezett részeként.

A szertári anyagból egy múlt századi vadász felszerelési tárgyait is össze lehet állítani (lőporszaru, golyóöntő, lőszerkészítő házi eszközök, vadásztáska stb.), akár üveges tárló alatt bemutatva, akár korhű vadászruhába öltöztetett próbabábu felszereléseként.

Tervek és elképzelések a muzeális anyag jövőjéről

A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium 1979. november 19-i miniszteri értekezlete emlékeztetőjében az alábbi megállapítás szerepel: „Meg kell vizsgálni és rögzíteni kell az Erdészeti és Faipari Szakágazati Múzeum létrehozásának indokoltságát, a kialakítás helyét és feltételeit."

Ennek céljából az Erdészeti és Faipari Egyetemen 1980. május 9-én megbeszélést tartottak.

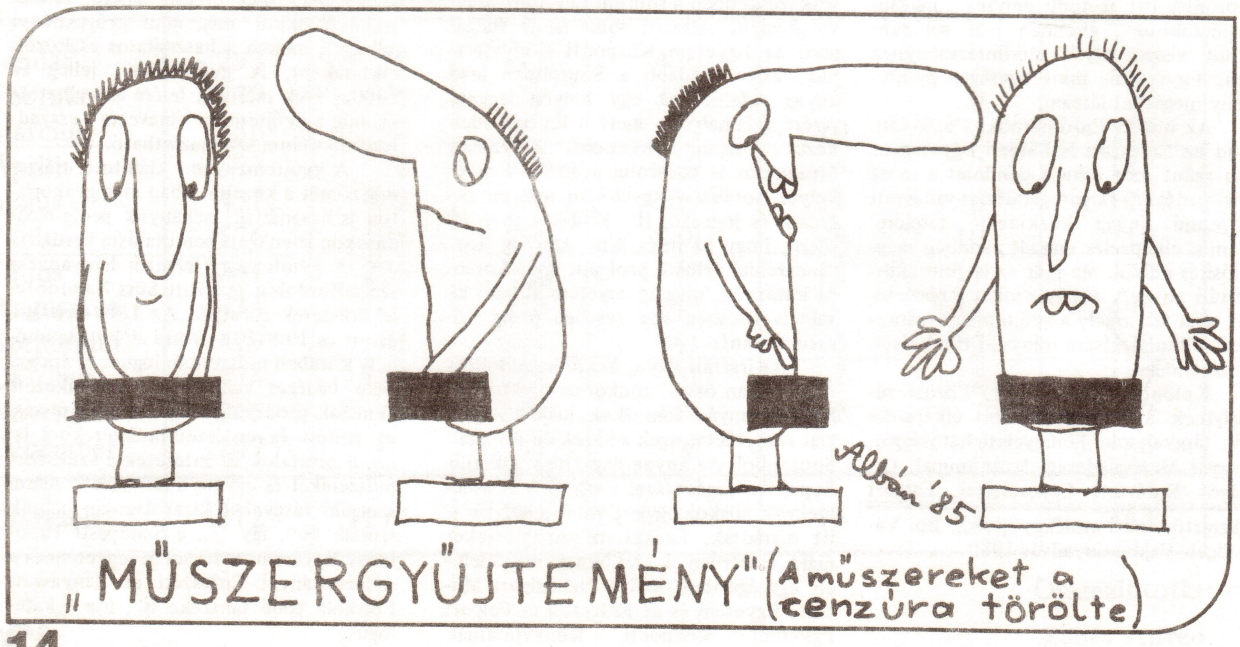
A jelenlévők többek között a következő megállapításokat tették, illetve gondolatokat vetették fel:

- A 42/1977. (XII.8.) MÉM-ÉVM-KH számú miniszteri utasítás szellemében a jelenlevők az erdészeti és faipari termelés fejlődésének és oktatási emlékeinek védelmét elsőrendű fontosságúnak tartották.
- Megállapították, hogy ilyen jellegű önálló szakágazati múzeum Magyarországon még nincsen. Szükségessége annál is inkább fokozott, mert más területekre átfedés nem lehetséges.
- A takarékosság jegyében álló gazdasági helyzet egy ilyen értelmű múzeum, illetve gyűjtemény létesítését, bemutatását stb. kiépítési ütemében befolyásolhatja, de sem a szándékát nem fojthatja el, sem a szükségességét nem teheti kétségessé.
- A gazdasági helyzetet figyelembe véve a létesítendő múzeum vagy bemutató adott esetben a fokozatosság elvének figyelembevételével, lépésenként valósítandó meg.

A Kultúrális Minisztérium képviselője hangoztatta, hogy a gyűjteményt Sopron tól elszakítani nem szabad.

- A Sopronhoz való tartozást a Tanácselnök is igen előnyösnek minősítette, azt a város és az MSZMP helyi Pártbizottsága egyaránt támogatja, mert ilyen nagymértékű gyűjteményt a közönség és a hallgatók rendelkezésére kell bocsátani.
- A Magyar Mezőgazdasági Múzeum a maga részéről felkínálta, hogy évenként 1-1 terem-méretű kiállítást megrendez. Javasolta, hogy kezdetben az anyagot így felváltva lehetne bemutatni. Ehhez kapcsolódóan elhangzott az a javaslat, hogy megfelelő hely biztosítása esetében ez évente 1-1 teremnyi bővítést eredményezne, amennyiben az elöljáróban elfogadott fokozatos kiépítés megvalósulhatna.

Összefoglalásként megállapítható, hogy a jelenlevők teljesen egyetértettek abban, hogy az erdészeti és faipari szakágazati múzeum létrehozása indokolt, és azt az Egyetemhez kapcsolódóan Sopronban kell megvalósítani. Ágazatunk vezetőinek kell a MÉM Szakoktatási és Kutatási Főosztály, valamint a MÉM Erdészeti és Faipari Hivatal javaslata alapján a szervezeti hovatartozandóság és az intézmény elhelyezését illetően dönteniük, figyelembe véve azt, hogy az állagmegóvás és leletmentés sürgős intézkedést igényelnek. A Szakmúzeum létesítésével és fenntartásával kapcsolatos költségek tárcán belül biztosíthatók, többek között az Erdészeti és Faipari Egyetem és a Tanulmányi Állami Erdőgazdaság közbejöttével. Ilyenformán a múzeum létesítése a fokozatos megvalósítás esetében gazdaságosan megoldható.

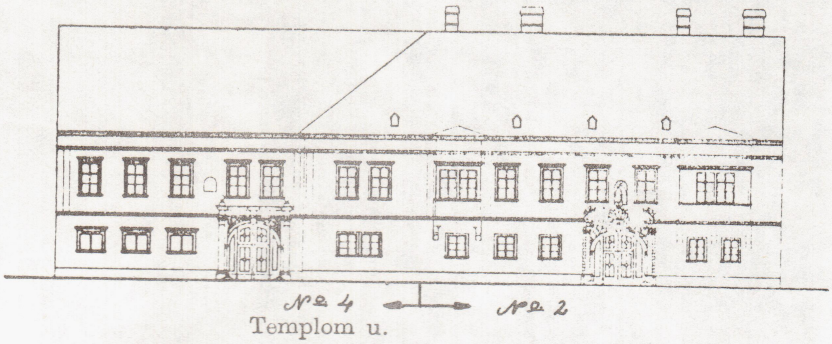

Irmes István:

SOPRON, TEMPLOM UTCA 4. SZ.

E belvárosi ház, amely ma irodaépület, ad majd otthont jövendő múzeumunknak. S ha az építész asztalán már a jövő formálódik, illendő a múlttal is foglalkoznunk.

A Templom utca 4. középkori eredetű ház, amit 1612-től folyamatosan az Esterházy család fraknói ágának leszármazottai birtokoltak. Mai, korai barokk képe a XVIII. század közepén alakult ki.

Esterházy-palota

Sopron város legrégebbi telekkönyve 1734-ből való. Ez már a fenti néven említi a házat. Azonban a szomszédos épület (ma Templom u. 2.), amely ekkor mint Somodi-ház említtetik (a tulajdonos, Somogyiné neve után), 1752-ben már herceg Esterházy Pál Antal birtoka. Ettől az időtől kezdve egészen 1945-ig mindkettő az Esterházy családé. Az utóbbinak még homlokzatát is átalakitották a másik mintájára. Igy magyarázható Heimler Károly leírása 1939-ből: „Esterházy hercegi palota, Templom utca 2-4.
A belvárosi késő-reneszánsz házak egyik jellegzetes képviselője. Homlokzatát két erkély, két kapu, a falmezők keretelései, párkányai s néhány pilaszter tagolják... A palota kettős épület."

A Templom u. 2. ma a Központi Bányászati Múzeum épülete. Történetével és műemléki felújításával Molnár László, a KBM igazgatója foglalkozik a Soproni Szemle 1984/1. számában megjelent tanulmányában. Itt a továbbiakban csak a 4-es számú házról szólunk.

Krónika

A rendelkezésünkre álló legkorábbi adat 1561-ből való. Ez év decmberében I. Ferdinánd király mint kedves emberének, Oláh Miklósnak, a neves humanista érseknek adományozta Lánzsér várát és uradalmát. Az utóbbi magába foglalta e soproni házat is. (Utalást lásd alább!)...

Az érsek 1568-ban meghalt. Örökösét nem ismerjük pontosan, tény azonban, hogy 1591-ben Derssfy (előfordul még: Dersfy) Ferenc főpohárnok, sárosi alispáné a ház, aki minden valószínűség szerint rokonságban állt Oláh Miklóssal. Derssfy 1604-ben 10 évre bérbe adja a házat Hetyei Bálitnank. 1608-ban meghal, s rá három évre veje is, a gazdag Mágocsy (előfordul még: Mágócsy) Ferenc. Az özvegyen maradt s a feljegyzés szerint igen szép Derssfy Orsolya 1612. szeptember 12-én feleségül megy Esterházy Miklóshoz.

Az Esterházy ekkor még csak egy a sok magyar nemesi család közt. Ma úgy tűnik, éppen ez a házasság meg Esterházy Miklós kiváló képességei és Habsburg-pártisága alapozta meg az Esterházy család nagyságát és fényét. II. Mátyás király kapitánnyá és tanácsossá tette. 1613-ban bárói rangot kapott, 1617-ben Bereg, 1618-ban Zólyom vármegye főispánjává nevezte ki. II. Ferdinánd koronázásakor (1619) mint aranysarkantyús vitéz Magyarország zászlaját vitte. Ekkor kapta adományul Kismartont. Az 1625-ös soproni országgyűlés nádorrá választotta. 1626-ban grófi címet és a fraknói várat kapta. (Tőle és innen ered az Esterházy család fraknói ága.) Az ő fia az az Esterházy Pál, aki 1687-ben elsőszülöttségi jogon római szent birodalmi hercegi címet kap.

A Derssfy Ferenc által kötött bérleti szerződés 1614-ben járt le. Bár a ház tulajdonjoga ekkor már nyilvánvalóan két éve Esterházy Miklósé, a városi feljegyzések csak 1614-től említik, mint tulajdonost.

Idézet az 1675. évi urbáriumból (úrbéri földek telekkönyvi nyilvántartása): „... Lánzsér várának tartozéka volt, amely várnak derekas jószágával együtt fő-

aquisitora volt néhai méltóságos Cardinal és esztergomi érsek Oláh Miklós úr ő nagysága, ki által derék és méltóságos magyarországi urakra, a mi időnkben pedig a tekintetes és nagyságot gróf Esterhás Pál főispán és főgenerális úrnak ő nagyságának szerelmes házastársa és az ő nagyságok szerelmes gyermekére jure haereditario et perpetue devolvál... vagyon ezen lánzséri várhoz tartozandó nemes belső soproni városban egy öreg kűház...".

Az Esterházy család aztán nemzedékről nemzedékre birtokolta a palotát annak rendje és módja szerint egészen 1945-ig.

1921. decemberében, Sopron és a nyolc környező falu sorsát eldöntő népszavazás napjaiban, ebben az épületben székelt a szövetségközi tábornoki bizottság, s itt történt a szavazatok értékelése is.

Építészet

Az épület egyemeletes palota, amelynek mai, barokk főhomlokzata a XVIII. század közepén alakult ki. A két szint közötti övpárkány a Templom u. 2. számú házon is folytatódik. Ugyanez áll a háromrészes főpárkányra is. Ablakai kőkeretesek, egyenes szemöldökpárkányokkal. A földszinti, kisebb ablakokon apácarács (tört hullámvonalban hajlított, szögletes keresztmetszetű vasrudakból kialakított, vasgyűrűkkel összefogott rács).

Az emeleti rész harmadik és negyedik ablaka között fonattal övezett, kisméretű fülkében Madonnaszobor. (Ez az Esterházy család minden házán így volt, s szombat esténként mécsest gyújtottak alatta.) A szobor a XVII. század elejéről való. Madonna bal karján ül a gyermek Jézus, s mint ilyet, a kismartoni kegykép másolatának mondják.

A kapu XVII. századi, tehát az épület legrégebbi részei közé tartozik. Záróköves köríve toszkán (római dór) pilléreken nyugszik. Ezt kétoldalt egy-egy toszkán pilaszter (falpillér), felül háromrészes, tagolt, baluszteres párkány foglalja keretbe. A körív és a párkány közt képződő mezőkben volutás szalagok és egy-egy medaillon.

A keresztboltozatos kapualj belső udvarra vezet. Szemben a ház hátulsó szárnyának három, az udvarra néző, emeleti ablaka látható, egyenes szemöldök- és könyöklő párkányokkal. Balról három pillérre támaszkodó, köríves loggia. E reneszánsz udvar hangulatát ma erősen korlátozza a loggia befalazott volta, ami azonban a műemléki helyreállítás után ismét eredeti formájába fog visszaállni.

A hátsó épületszárny mögött még kb. 150 m^2 bástyakert tartozik a házhoz, ami az épület és a hajdani várfal közötti területet jelenti.

Ma

A Templom u. 4. jelenleg a Tanulmányi Állami Erdőgazdaság központjának épülete. Első osztályú műemlék, ami teljes felújítás előtt áll. A helyreállítás tervezési munkáin az Országos Műemléki Felügyelőség, az Erdészeti és Faipari Tervező és Szervező Iroda és a Bútoripari Fejlesztési Vállalat dolgozik.

Irodalom

Csatkai-Dercsényi: Sopron és környéke műemlékei. Bp., 1956.

Endrédy Zoltán Sándor: Boldogasszony Sopron felett. Sopron, 1948.

Házi Jenő: Soproni polgárcsaládok 1535-1848. 1982.

Heimler Károly: Sopron belvárosa. Sopron, 1939.

Thirring Gusztáv: Sopron házai és háztulajdonosai. Sopron, 1941.

Javaslat az erdészeti múzeum kiállításának gyarapításához

Egy múzeumnak nemcsak az a célja, hogy az általa képviselt terület tárgyi emlékeit összegyűjtse és szemléltető módon bemutassa, hanem az ismeretterjesztés és szakmai propaganda feladatait is közösorolhatjuk. Javaslatomat ebből a szemszögből megítélten teszem meg.

Ismeretterjesztési vonalon nem lenne haszontalan, ha a kiállítások anyaga szemléltetné az erdész hivatás mindennapi teendőit, erdészi, erdei munkás- és erdőmérnök-szinten egyaránt. Utóbbi vonatkozásban talán lehetne azt is ábrázolni, hogy az erdőmérnöki diploma mi mindenre képesít. Példaként be lehetne mutatni a Modrovich Ferenc tervezte lillafüredi erdei vasút képét, mellétéve a Palota szálló fényképét. Ez utóbbi megvalósításában szintén volt erdőmérnöki közreműködés. Ugyancsak jó lenne, ha erdész nagyjaink közül be lehetne mutatni azokat, akik a szakmán belül jeles helyet vívtak ki maguknak (a teljesség igénye nélkül: Fekete Lajos, Vadas Jenő, Fekete Zoltán, Róth Gyula) és azokat.is, akik más szakmákban is becsült eredményekre jutottak, iskolát teremtettek (Kaán Károly, Fehér Dániel, Tuzson János, Vági István, Győrfi János stb.).

A szakmai propaganda oldaláról a következők felvonultatását lenne jó megoldani:

- *erdeink szerepe, jelentősége a II. világháború után, erdeink államosításának kedvező lehetőségei, az erdők funkcióinak változása, az erdőterület növekedése, gépesítés, nemesítés, a termőhelyfeltárás eredményeinek alkalmazása, az alföldfásítás tényei, továbbá az erdők szerepe a rongált, gyenge termőképességű területek hasznosításában, a mezőgazdasági terméseredmény fokozásában. A felsoroltakat részben térképes, részben fényképes ábrázolásban lehetne szemléltetni kiegészítve néhány magvas, tömören fogalmazott magyarázattal és első hallásra is bizonyító számadattal. Ebből a sorból nem hagynám el az erdő- és termőhelytipológia erdészeti gyakorlatbavételének mérföldköveit sem, bemutatnám Babos Imre táji-erdőgazdasági térképét, Majer A. erdőtipológiai könyvét, a Danszky-féle könyvsorozatot. Tablókon be lehetne azt is mutatni, mi várható 2000-re az erdészettől. Ehhez összehasonlításul ki lehetne állítani a II. József-kori és Bedő-féle erdőtérképeket.*

Végül, de nem utolsósorban bemutatnám azt a szerepet is, amelyet az erdészet a természetvédelem területén kifejt. Néhány jeles, védett erdőnket, fényképpel, élővilágának érdekességeivel szintén be lehetne mutatni (pl. szilvásváradi ős-bükkös, bugaci ős-borókás, óhati és margitai szikes erdők, Tős-erdő a Tisza mentén stb.). Nem hagynám el a kecskeméti egymilliomodik hektár erdősítés és az ennek közepén látható erdészeti emlékmű képét sem.

Fentieket természetesen nem a jelenlegi múzeum keretében foglaltan képzelem el, mert ott töredékét sem lehetne megvalósítani a leírtaknak, hanem a múzeumépület későbbi benépesítését céloztam meg javaslataimmal.

Dr. Szodfridt István
tanszékvezető egyetemi tanár

«»

OPTIMISTA ERDÉSZEK MÚZEUMA

Bizonyára minden eddigi múzeumot azért hoztak létre, hogy bemutassa látogatóinak milyen volt a múlt, ahonnan jöttünk. Egy mai alapítású Múzeumtól azonban elvárhatjuk, hogy világítson a jövő útjaira is.

Hallottam egy köbözökönyvről, amelynek ma már csak múzeumi tárgyaként lehetne haszna. Táblázataiban a legkisebb faátmérő 50 cm. Elég jól mutatja, honnan jöttünk. Mellette kiállítani a 10 évvel ezelőtti, s a mai szabványkönyvet, hogy kiderüljön, hová jutottunk. A rönk mérete 10 évvel ezelőtt 18 cm-es átmérőnél kezdődött, ma 14 cm-nél kezdődik. Nem nehéz következtetni ebből a jövőre. Egy pesszimista nyilván az erdők, s velük az erdész szakma végét látja. Az optimista pedig még a savas esők, a vadrágás, a talajerózió ellenére is a negatív tapasztalatokból való okulást, az erdész szakma és az erdők reneszánszát látja. Azt, hogy szükség lesz még egyszer arra a köbözőkönyvre.

Olvastam arról, hogy őseink paradicsomból jöttek, s hogy sivatagba jutottak. Ha kinyitom a szemem, legtöbb helyen már Magyarországon is a sivatagot látom. Annak a biomasszának, ami mondjuk Árpád atyánk idejében létezett ezen a területen, már a 10 %-a sincs meg. A vadrágás, a tarvágást követő talajerózió meg a savas esők már csak a maradékot emésztik. Még szerencse, hogy ha jobban kinyitom a szemem, akkor helyenként és időnként látom Noé bárkáit, s a paradicsommá válás, vagyis a paradicsom regenerálódásának lehetőségeit is a progresszív szukcessziónak nevezett folyamat kezdeti fázisaiban. Látom néha magát a paradicsomot is, ami még mindig lehetne, és aminek kellene is lennie, persze csak ha behunyom a szemem, ha képzeletem a szukcesszió menetét követi, a lehetséges végső stádiumig.

Tehet-e valamit egy erdészeti múzeum azért, hogy utódaink nyitott szemmel, a valóságban is láthassanak paradicsomi állapotú erdőt és abban paradicsomi méretű fákat? Bizony tehet, s nem is keveset.

Bemutathatja régi térképek, erdőleírások, rajzok és fényképek segítségével, hogy milyen, s mekkora volt az erdő, amikor még emberi kéz nem érintette, majd hogy milyenné vált az erdészeti és egyéb kísérletek nyomán.

Tanulságos lenne az erdővel kapcsolatos ismereteink változásának, fejlődésének bemutatása is, amely ismeretek nem is csak az erdészek, hanem a botanikusok, ökológusok, filozófusok erőfeszítésének eredményei is, és amelyek koronként és kultúránként az erdő és az ember tényleges vagy kívánatos kapcsolatát is mutatták.

Bemutatja azokat a kopárfásítási, homokfásítási módszereket és eszközöket, amelyek segítségével ismét erdő telepedhet meg, indulhat regenerálódásnak ott is, ahonnan korábban már a talaj is eltűnt.

Nem kell szégyellni azoknak a módszereknek és eszközöknek a bemutatását sem, amelyek végül is nem váltak be, vagy amelyekről a hosszú távú kedvezőtlen következmények miatt talán éppen most, vagy a közeljövőben kell lemondanunk.

Talán a legfontosabb azoknak a mai törekvéseknek, gondolatoknak a gyűjtése és őrzése lenne, amelyek erdeink megőrzésével, a maradékok megmentésével, jövőbeni regenerációjával kapcsolatosak, s amelyek csak a jövő nemzedékek számára lesznek múzeumi érdekességek. A ma embere ezek segítségével a jövő erdeit, a jövő erdészeti szakmáját, a jövő emberét láthatja, még ha csak körvonalaiban is. Ettől lehetne ez a múzeum különböző a többitől: ha falait nemcsak a múlt halott tárgyai, hanem a jelen és a jövő élete is kitöltené.

Agócs József

VÉLEMÉNYEK A VENDÉGKÖNYVBŐL

1983. augusztus 27.
Nagyszerű a kiállítás! Boldog vagyok, hogy az Erdészet és a Faipar mellett a Földmérés is helyet kapott a múzeumban.
Dr.Kovács Béla

1983.szeptember 3.
A XXXIII. Bányásznapon
A Központi Bányászati Múzeum és a KBFI Petrográfiai Osztálya munkatársai nagy érdeklődéssel szemlélték a ,,testvér'' szakma múzeumának első kiállítását.
Elismerésünket fejezzük ki a kiállítás kiváló megrendezéséért.
További sikeres gyűjtést, kutatást és bemutatást kívánunk.
Jó szerencsét

1983. szeptember 11.
Nagy öröm a régi soproniaknak, hogy a város egy újabb csodálatos emlékekkel teli múzeummal gyarapodott.
Dr.Böjtös Zoltán

1983. XI. 19.
Nagyon tetszett a kiállítás, főleg az udvaron elhelyezett kétszáz éves fametszet, amely becsalogatott bennünket ide.
X

1984. I. 10.
Szavakba alig önthető. A látottak után kicsit fiatalabbnak érzi magát az ember. Szép, megkezdett munka, amit csak folytatni szabad és kell. Köszönöm:
Lovász László

1984. IV. 6.
E kiállítás is lépés országunkban a műszaki értelmiség jobb megbecsülése irányában.
x

1984. IV. 12.
Őszinte örömmel üdvözöltük a múzeum megnyitásának tényét, mint egy régi álom megvalósulását.
B-né dr.Mihályi Erika

1984. V. 6.
Nagy örömmel láttam ittjártamban, milyen szép kis múzeum nyílt meg, erdész szívem megdobbant, s eszem is azt mondja: erre már nagy szükség volt!
Bp. Varga Domokos

1984. V. 24.
Őszinte elismeréssel adózom a látottakért és nagyon várom a tervezett bővítés megvalósulását. Kívánok hozzá sok türelmet és azt a szeretetet mely a jelenlegiből is sugárzik.
Dr.Grosz Ede Bp.

1984. VI. 23.
A geodéziai részből további kiállítási és múzeumi tárgyakat látnék szívesen.
Weisz Tamás Bp.

1984. VII. 20.
Faiparban dolgozó lévén, az anyagot hiányosnak találom (kézi megmunkálást illetően) amennyiben bővítésre lesz lehetőség, a kritikát vegyék figyelembe.
Köszönöm az emléket és igérem, hogy évek múltával ismét eljövök.
Csabai Károly

1984. VII. 2.
Örültünk, hogy megismerhettük valamelyest az EFE történetét.
Hanság Honismeretei Expedició

1984. VII. 23.
Nagyon érdekes és tanulságos betekinteni egy szakmába, amiről tulajdonképpen keveset tudunk, pedig életünkben minden nap találkozunk vele
Kunfalviné Pásztor Hilda

1984. VII. 27.
A Budapesti Kertészeti Egyetemről jöttünk, egyetemi hallgatók vagyunk. Nagyon tetszettek a kiállított tárgyak és elképzelhetőnek tartjuk, hogy hasonló múzeumot mi is csinálhatnánk ez alapján. Reméljük, hogy akkor Önök is meglátogatnák.
Ádám Judit, Miskolci László

1984. VIII. 7.
Igen változatos, érdekes a múltat teljesen bemutató kiállítást tekinthettünk meg.
Külön kiemelném az érdekes, szabatos ,,tárlat'' vezetést. Manapság az ilyen közvetlenség és szabatosság ritka.
x

1984. VIII. 27.
A kiállítás nagyon szép és szemléletes, de szívesen vennénk, ha fényképekkel illusztrált prospektust lehetne kapni.
Homok Edit

1984. IX. 13.
Nagyon szép és érdekes volt a kiállítás. Ilyen régi egyetem megérdemelne részletesebb tágasabb múzeumot is. Szívesen látnánk minél többet róla.
Mohácsiné Simon Gabriella

1984. IX. 25.
Sehol másutt ilyen anyagot nem láttunk. Igazán indokolt és érdemes a bővítésre a múzeum. Talán jobban kellene hangsúlyozni az erdők fontosságát a mai világban, a mai emberek számára.
x

1984. XII. 20.
Nagyon tetszett a gazdag értékes kiállítási anyag. Köszönjük a vezető élménydús, lelkes, kedves előadását, ritkán tapasztalunk ilyen kellemes, barátságos légkört amiből ilyen sokat tanulhattunk. Köszönet érte!
Máraz Tamás Várpalota

x = olvashatatlan aláírás

Bősze Balázs

Hommage a' Kriszta Valéria

I.

Nem is tudom mi vonzott arra először, talán a biztos szállás és az ismeretség tudata erősített, ami jól jön idegenben a sokszor bizonytalan turista lelkének. Igy történt, hogy Nova Bana után és Zvolen előtt, jobbra elfordultam a főútvonaltól, s egy Bzenica nevű kis falu kellős közepén az erdő felé fordítottam a motorkerékpár kormányát. A sarkon tiszta, egyszerű falusi kocsma állt. A habos, jóízű, öt kilométerrel arrébb gyártott friss csapolt sörnek nem lehetett ellenállni.

A sör hordóhideg, s megcsiklandozva a szájpadlást, lefelé áramlásával egyidőben oszlatja a szomjúság és a por lerakódásának gyötrelmeit. Az asztalokon kockás-mintás viaszosvászon terítők, a székeken egykedvűen sörözgető és füstölő férfiak.

Tovább motorozva kis falvakon visz át a keskeny országút. Általában hegynek felfelé haladunk. Egy hegyi strandfürdő mellett labdázó fiatalok ricsaja száll. Az erdőben kanyargó út mentén csend és nyugalom. Ideképzelem fényes kíséretével, amint vihnyei birtokán átlovagol, a Nagyságos Fejedelmet. Szarvas dobbant a tisztás szélén, a paripák felnyerítenek, puskát poroznak, s a nagyúri raj alatt vágtába váltanak a mének.

Előttünk a vihnyei sörgyár épület-monstrumai. Ugy visz át erre az országút, mint Sopronból Balf felé, a város végén, ahol a téglagyárat közepén szeli át az országút. Itt is, jobbra és balra is, sürgés, forgás, a tevékenység ezernyi szála bonyolódik. Az út egyre jobban emelkedik. A környezet, a táj a magasabb hegyek településeinek utánozhatatlan, derüt és jókedvet hordozó hangulatát adja. S itt-ott, már megcsillannak a bányatavak, a tenyérnyi füves árokparton terítünk abroszt, jólesik a hideg csirkesült, otthoni fehér kenyérrel. A virágok körül méhek dolgoznak, kirajzva az erdő szélén álló nagy, méreteiben cirkuszi lakókocsihoz hasonlító kaptár-monstrumokból.

Szívet melegentő utazás, pár kilométer s egy éles kanyar után völgyre és dombra egyaránt helyezkedő kisváros toppan elénk, tornyaival, kupoláival, háztetőivel, csúszós, lefelé hirtelen meredeken ívelő macskaköves útjával. A szakadéknyi völgy másik oldalán süvegszerűen emelkedő hegy tetején a kéttornyú kálvária kápolna, mint figyelő posztján az őrszem, azt szemléli, barát vagy ellenség-e a közeledő?!

Lassan gördülünk el a szakközépiskola épülete előtt, aminek falai között székelt egykor az akadémia. Áhítattal nézünk a fák közé szemérmesen bújó épületre, s az első reakciónk az, hogy mennyire hasonlít a soproni egyetem főépületére. A rokonság, a lelkieken átütve a külsőre is rátelepszik.

Tűhegyes kanyarok után hagyjuk el a városkát. Selmecbánya már mögöttünk. Holnap majd, vagy a következő napokon sor kerül a kisvárossal való ismerkedésünkre. Most sietünk tovább, mert az idő késő délutánba hajlik, a mellettünk terülő völgyek, dombok váltakozása egyre félelmetesebb. Jóval Stiavnicke Bane előtt, az egyik hegynek forduló kanyarban kis tábla mutat irányt: Horna-Roven. Ide készülünk, Vali Nénihez, nagynénim egykori munkatársához és barátnőjéhez, akik sok órát töltöttek együtt egykor Sopronban, megosztva a pártában maradt kisasszonyok magányát, gondját és örömét, lelkendezve a kis unokaöccs (személyem) ártatlan csínytevéseinek.

Vali Néni – talán a legutolsó mohikán – aki tizennyolc évesen kis bőrönddel és szülői áldással vonatra ült, s a költöző akadémia bölcs professzoraival, mint hűséges és példamutató hivatalnok elindult a messzi és bizonytalan ismeretlenbe, Sopronba, hogy majd ott találjon új otthonra.

A hegyoldalban, gyalogösvény mellett a ház. A ciszternában forrásvíz, a takaros ház bádogteteje a hátsó részén beleakad a domboldalba. A kertben két-három törpe gyümölcsfa, kis boglyában széna szárad. Vali Néni kitörő örömmel emlékezik, teát főz, s az alkony olyan hirtelen bukik be az ajtón, adjonistent sincs ideje mondani.

– folytatás következik –

Bugyi Sándor:

PILLANAT

rég eltemetett szerelmeimre gondolok
a megtagadottakra
vagy akik megtagadtak
itt feküsznek sorban az utolsó ruhában
mit még megoldhattam
– ez a huszonegynehány év
halottaim száma csak nő
és titokban már gyászolnak engem is

füzek közt botorkálunk

gyökerek kövek marasztalnak
most kéne megállni

Bősze Balázs

KERESÜNK, KUTATUNK

A gyűlölet hullámok
feltarajlottak,
s az úton, énekelve,
kántálva mentek
a prosecciósok,
kezükben jelképekkel,
vagy bálványokkal.
– A célt keresték,
a járható útat.
Szerelmet, fényt,
vízzel telt kutat.
Az életet keresték,
a követhetőt,
a gyakorolhatót.
S kocsmákat találtak.
És sűrű, ragacsos bort!

A PARÓKÁS BIKA

Bizonyára sokan látták közületek a Vadgazdálkodástani Tanszék gyűjteményében a parókás bikát. Érdekes történetét egyetemünk volt professzora, Roth Gyula feljegyzései alapján írtam le.

A bikát először 1929 őszén látták, hét tehénnel járt bőgés idején a soproni erdőben. Tél végén kapta meg Roth Gyula az első levetett agancsát a Hidegvízvölgyből, de csak a jobb szárat, a másik nem került elő. 1931-ben mindkét agancsát megtalálták a Tolvajárokban, de látni nem látták. 1932-ben szintén megkerültek az agancsok, a Tolvajárok Várhely felöli részéből.

Ugyanennek az évnek a vége felé, novemberben akadtak rá az utolsó levetett agancsára. Ez bal szár volt és 3,85 kg-ot nyomott. Feltünően korán vetette le és nem is zavartalanul, mert az agancstőnek egy darabja rajta maradt a száron. A leválás helyén még friss vércseppeket találtak, tehát nem sokkal a levetés után találták meg. A másik szár nem került elő, pedig magas jutalmat tűztek ki a megtalálónak.

1933. májusában látták azután a parókás bikát. Kiadták a rendeletet, hogy aki találkozik vele, lőjje agyon. Rejtett életet élt, csak bizonytalan hírek érkeztek róla. A jelentések viszont nemcsak parókáról beszéltek, hanem arról is, hogy egyik hátsó lábára erősen sántít. Sokat keresték, de lövésre nem került.

Október végén jött a hír, hogy közel a határhoz fekszik egy sebzett bika, még él, de már nem tud felkelni. A tanulmányi vadgazdaság vadőre, Hammer János azonnal elindult egy munkással és kézi kocsival, hogy hazahozza. Már esteledett, amikor megtalálták. A vadőr rögtön megismerte a parókás bikát. Amikor odamentek hozzá, a bika feltápászkodott és tántorogva, de menekülni próbált. A munkás megfogta az egyik hátsó lábát, hogy lehúzza a földre, de olyan alapos rúgást kapott a bikától, hogy hanyattesett. Az állat járni még tudott, de csak körbe-körbe tántorgott, egészen addig, amíg megkapta a kegyelemlövést.

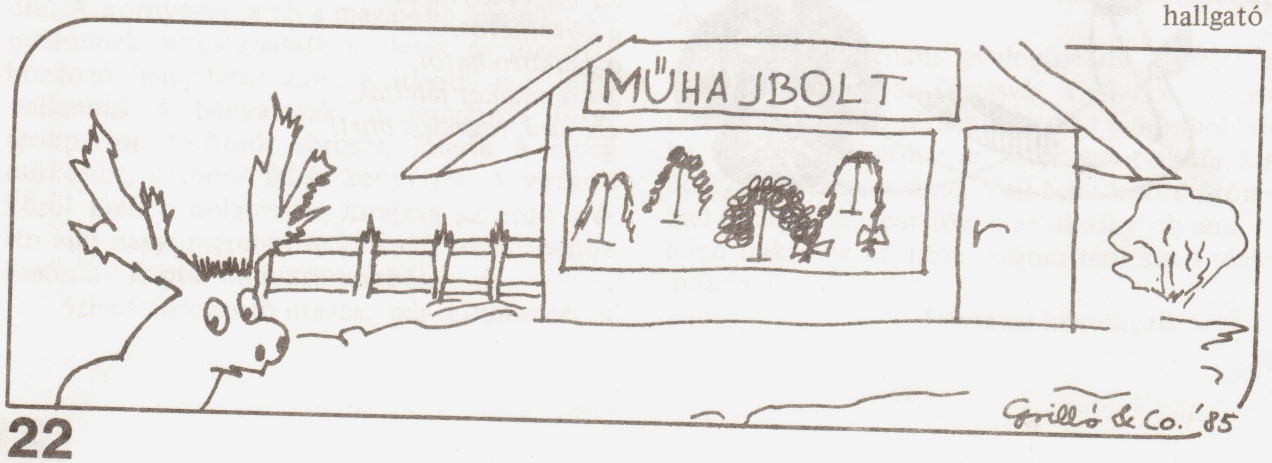
A jelek szerint a bika az agancs fejlődése idejében kapott jobb oldalról póstalövést a fejére, amely az agancs egyik szárát teljesen szétroncsolta, a másikat megsebezte és a jobb szemét is kivágta. Mindkét agancstő helyén gömbölyded, szivacshoz hasonló képlet fejlődött ki. Ez belső szerkezetében is hasonlított a szivacshoz, ugyanis üreges csonttömeg volt, aminek üregeit véres, büdös genny töltötte ki. A szaga annyira undorító volt, hogy a preparátor (aki különben maga kérte, hogy ő készíthesse ki a koponyát) másnap visszavitte, mert annyira kibirhatatlan bűzt árasztott a szétfeszített paróka. Végül is Budapesten készítették ki. Annyiban nem eredeti a kikészítés, hogy a soproni preparátor szétfeszítette a paróka két részét és mivel Pesten így kapták meg, ilyen formára készítették ki. Eredetileg a két rész szorosan illeszkedett egymáshoz.

Másik érdekessége volt a bikának: a sánta hátsó lábának a gyógyulása. A megfigyelések szerint egy időben sántított, azonban elejtése után ennek semmilyen nyomát nem találták, olyannyira, hogy az a munkás, aki le akarta fogni, érezhette is a hátsó lábainak az erejét és épségét. A hentes, aki boncolta, egészen addig nem talált különbséget a két hátsó láb között, amíg fel nem vágta a combot, hogy kivegye belőle a csontot. Ekkor látta csak, hogy a csont jó darabja hiányzik. A hiányt kitöltötte a csonthártyához hasonló elég kemény anyag, méghozzá úgy, hogy helyreállt a csont eredeti alakja. A törés felületén a csont kinövéseket mutatott, amelyekre a hús annyira rá volt nőve, hogy csak kifőzés után lehetett lefejteni. A láb sebét is alighanem lövés okozta.

A bika aránylag elég jó húsban volt, még háj is volt rajta. Kizsigerelve és fej nélkül 135 kg-ot nyomott.

Említésre méltó az is, hogy ritka eset volt akkoriban, hogy öreg bikák egész évben a sopronkörnyéki erdőkben tanyázzanak. Sok közülük az év nagy részét osztrák területen töltötte. Ez a bika egyike volt azoknak, amelyeket egész évben magyar területen figyelhettek meg.

Roth Matthaea
erdőmérnök-
hallgató

Dr.Hegyi Imre

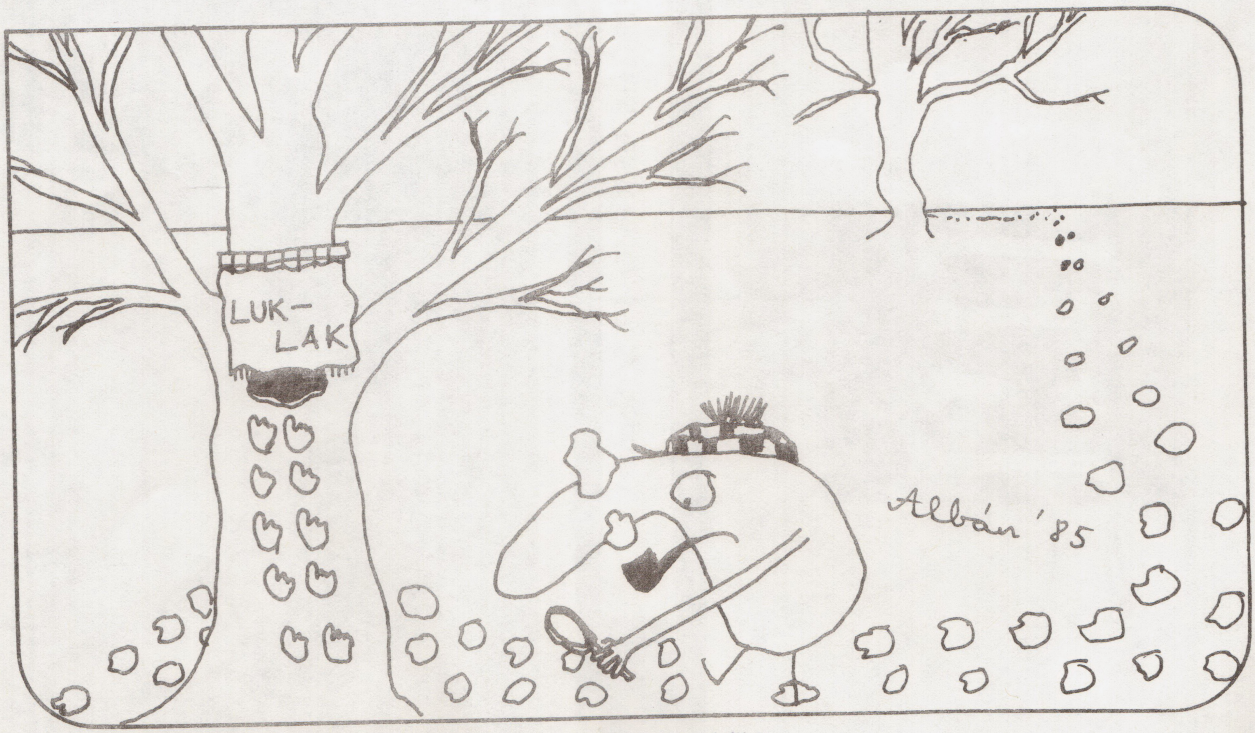
Nyestezés

Hazánk vadon élő prémes állatai közt talán a (régi magyar nyelvben nyusztnak is nevezett) nyest a legértékesebb, legfeljebb a vidra vetekszik vele. Napjainkra mindkét állatfajta rendkivüli módon megritkult s védetté vált. Nem így volt azonban a régebbi évszázadokban, midőn még a műszőrme ismeretlen volt s kizárólag a természetes állati szőrmét használták fel ruházkodási célra.

Rendkívüli becsét nem csupán az bizonyítja, hogy a jobbágyi adózás egyik neme volt, hanem hogy a nemesfémhez hasonlóan a tőkeképzés tárgyát is képezte. Jellemző példa erre, hogy Apafi Mihály erdélyi fejedelem felesége, Bornemissza Anna azt jegyezte fel gazdasági naplójába 1667-ben, hogy november 28-án „Ebesfalván megszámlálván az nusztokat, vagyon jelen harminchat pár nuszt, mely teszen egyenesen hetvenkét nusztot". Ugyancsak ő jegyezte fel, hogy egy megnevezett „brassai kereskedő görögnek adtam 15 bokor – az az 15 pár nusztokért öt mázsa kénesőt, mely öt mása kénesőnek az ára computálván (összesen) 600 forint". A következő évben a zalatnai jószág adminisztrátora (tiszttartója) 27 nestet, 8 hiusz – és 57 rókabőröket szolgáltatott be a fejedelmi udvarba.

Emögött a nagyméretű vadfogó tevékenység mögött hatalmas vadfogási gyakorlat rejlett.

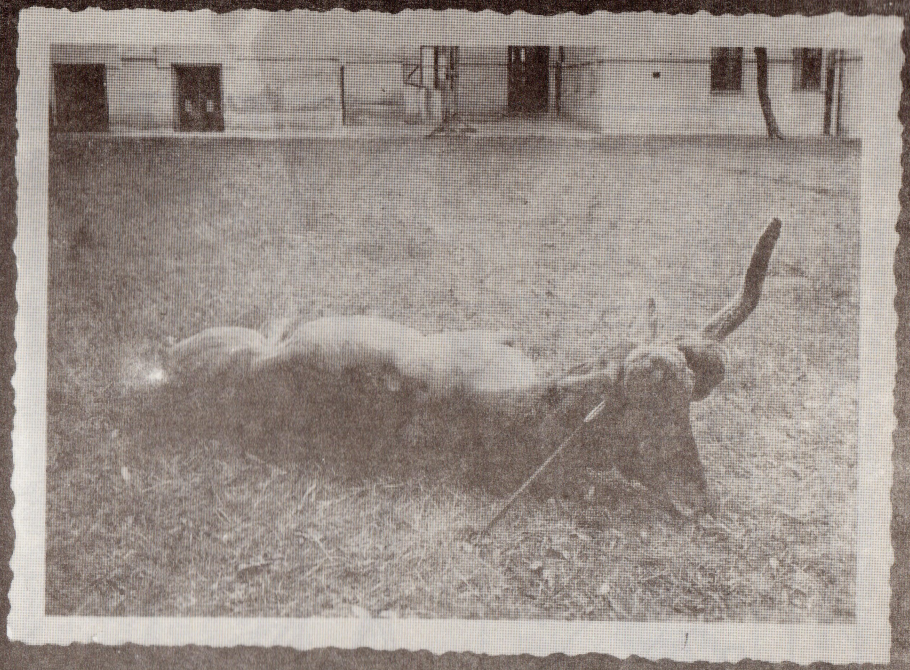
Rendesen két ember csapásolta a nyestet a havon. Mielőtt elindulna a rejtekétől távolra, vagy oda visszatérne, a nyest sűrűn, a legkuszább vonalakban összejárja a környéket. Az ilyen csapáshurkokat a legnehezebb kibogozni. Ezért az így összejárt területnek a széléig mennek a nyomkövetők s pontosan megállapítják, hogy a nyest lábnyomai érkező vagy távolodó irányba helyezkednek-e el? Előfordul, hogy útjába többször is megismételte az ilyen félrevezető nyom-labirintust s közben a fákon folytatta útját. A csapást mindaddig követték a friss havon, míg csak valahol meg nem szakadt. Itt tüzetesen megvizsgáltak minden fát, melyiken látható odú, ahová a nyest bebujhatott? Próbaképpen a magukkal vitt balta fokával megütögették a fa törzsét s ilyenkor előfordult, hogy a nyest előbújt. Legtöbbször azonban meglapult bent az óvatos állat. Ilyenkor az egyik vadásznak fel kellett másznia az odúig, közben folyton kocogtatva a fát, nehogy a nyest észrevegye az ember kúszó mozgását. A vadász első dolga az volt, hogy az odúhoz érve annak nyílását betömje sapkájával vagy egyéb, a kezeügyében lévő holmival. Lehetőleg úgy helyezkedett el a fán, hogy a későbbiek során le ne essen róla, néha valamilyen kötéldarabbal odakötötte magát a fához. Ezután óvatosan rést nyitott az odún s egy bottal, gallydarabbal benyúlt s piszkálni, hergelni kezdte a ragadozót. Ha bent van, a nyest dühösen kapkodni kezd a bothoz s ezzel végleg elárulja az ottlétét. Most már a vadász nem enged. Egyik kezével megállás nélkül zaklatja a nyestet, a másik kezével pedig óvatosan kezdi kiszedni a tömést. Amint ezt eltávolította, egyik kezével jó erősen megkapaszkodik, a másikkal pedig hirtelen ismét belekotor az odúba. Ezt a hirtelen támadást a nyest már nem tudja elviselni s ijedtében nekiugrik a kibontott odúszájnak. Ezen a pillanaton fordul meg a vadászat sikere. Amint a nyest féltesttel kint van az odúból, egy ijesztő mozdulattal a vadász oldalra fordítja s a mellén jól begombolt ruhájában teljes testsúlyával a fához szorítja a vadat. A küzdő állat nyakát óvatosan úgy markolja meg, hogy egyetlen mozdulattal a nyestet a hátával a fához csaphassa. A földre dobott állatot azután a másik vadász pusztította el. Ilymódon az állat értékes gereznája „épen" került az ősi mesterséget folytató szűcsök tűje alá.

Nyest – (Martes foina) menyétféle, szürkésbarna, torkán fehér ragadozó állat

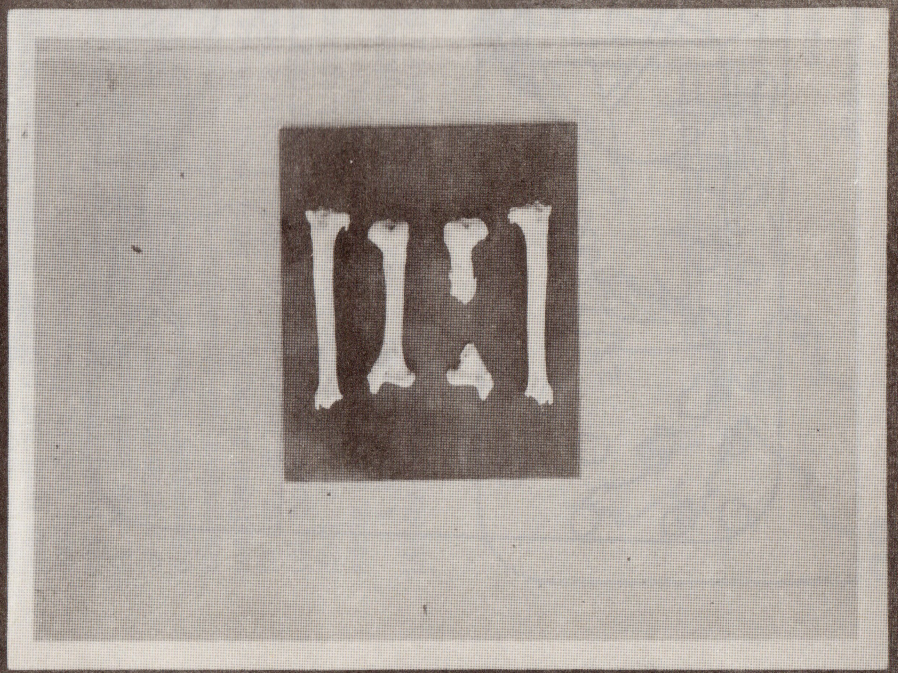
Nyuszt – (Martes martes) menyétféle, torkán sárga foltot viselő erdei ragadozó emlős

Parókás bika. Tolvaj-árokban lőtte Hammer János vadőr, 1935. (Sopron)

HANGYATOJÁS–GYŰJTÉS A PILISBEN

Az erdő változatos formájában kínálta mindig a megélhetést környezetének. Ez a megélhetés elsősorban a fakitermelésben, s a hozzá kapcsolódó munkákban, a fafeldolgozásban és a vadászatban mutatkozott meg, ám a felsorolt fő termelési módok mellett ősi soron volt jelen mindig a gyűjtögetés és más időszakos foglalatosságok, kis mesterségek. Ez utóbbiak kialakulását, elterjedését és fontosságát a fölvevő piac igénye, a rendelkezésre álló nyersanyag, vagy más sajátos körülmények és a hozzáértés szabta meg.

Közel 10 éve történt, hogy a címben szereplő különös, tudtommal ma már nem gyakorolt foglalatosságról tudomást szereztem és bizonyos részleteket is sikerült róla megtudnom. Pilisszentlászlón egy kb. 45 éves férfivel beszélgettem, aki ekkor és egy későbbi beszélgetés során elevenítette föl gyermekkori emlékeit.

Mivel az általam ismert irodalomban ilyen, vagy ehhez hasonló tevékenységnek nyomára nem akadtam, úgy gondoltam, hogy följegyzésem – különössége okán is – számot tarthat a szakközönség érdeklődésére.

Pilisszentlászló kis, szlovák ajkú falu a Pilis szívében, mely a legutóbbi időkig viszonylagos elzártságban élt. A környező erdőkkel együtt az esztergomi érsek birtoka volt régen, s a falu népe az erdőben dolgozva kereste a megélhetésre valót, hiszen művelésre alkalmas határa nem volt nagy és azt is gyakran látogatta a vad.

Az erdőt járó emberek generációi megfigyelések és tapasztalások garmadát halmozták föl az idők során, hogy aztán azokat a legkülönösebb módon kamatoztassák.

A faluban több idős embert kérdeztem meg a hangyatojás-gyűjtésről, de értékelhető válaszokat nem kaptam. Az emlékeket széjjelszórta már az idő. Leírásomban így egy adatközlő gyermekkori emlékeire támaszkodom, ami viszont így is elég szemléletes képet rajzol egy fölismerés, vagy talán pásztorkodó gyerekek játékából megmaradt emlék célszerű alkalmazásáról....

Napos, tiszta időben, jókor reggel indultak a gyűjtők az erdőre. Ott először alkalmas helyet kerestek amit legalább délig egyfolytában sütött a nap és közel vízszintes volt. Körülbelül 2 méteres körben a nyers földig kellett letisztítani a kijelölt helyet. Az elsimított, ledöngölt földön féllencse alakú, kis almányi gödröcskéket vájtak, kb. 1-1,5 méteres körben. E gödrök is keményre voltak döngölve. A környéken gyűjtött levelekkel a gödröcskéket két rétegben lazán betakarták. Ezután mentek a bolyhoz. A fedőréteget a boly mellé rakták addig, míg elő nem tűnt a bábokban gazdag belső. Ebből egy-két vödörnyit sűrű szövésű zsákba, vagy lazsnakba lapátoltak és gyorsan az előkészített területre vitték, ahol a kör közepére öntötték. Ott annyira terítették el, hogy a halom ne érjen túl a gödrökön. A hangyák lázas munkával hordták a bábokat a napról az árnyékos, hűvös gödröcskékbe. Ha a halom felületéről már mindent elhordtak, akkor a gyűjtő fölkeverte a kupacot, hogy a bennlévő hangyatojások is felszínre és onnan a gödrökbe kerüljenek. Ha a boly bábokban gazdag volt, akkor a gödrök hamar megteltek, ahonnan a gyűjtőkanállal vászonzacskókba merte a hangyatojást. A zacskókat a következő piaci alkalommal – de néhány napon belül – díszmadár-kereskedőkhöz vitték Budapestre eladni.

Az ember kegyetlen céltudatossággal használta ki ebben az esetben is az élővilág megfigyeléséből szerzett tapasztalatát.

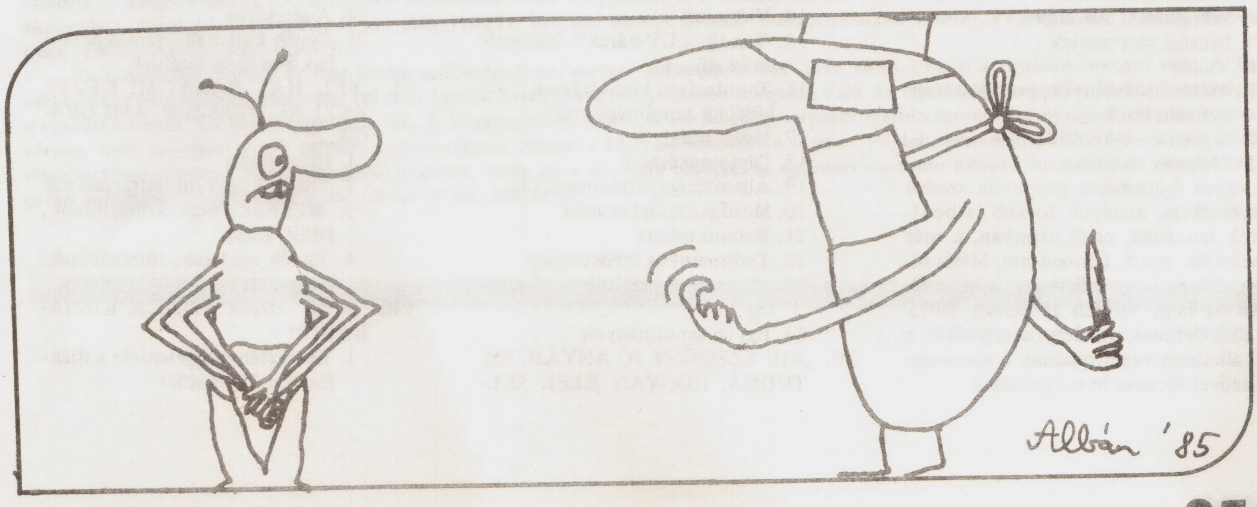
Mint a többi, ez a tevékenység is egy sor további kérdést vet föl, melyeket ismernünk kellene ahhoz, hogy a gyűjtést befejezettnek mondhassuk. Ezeket illetően azonban többnyire csak következtetésekre vagyunk utalva.

A hangyatojás-gyűjtés, mivel a díszmadár-tartáshoz kapcsolható, nem valószínű, hogy ősi mesterség lenne, ámbár elképzelhető róla az is, hogy régi századokban főúri vagy főpapi kedvtelést segítő szolgáltatás volt. Eszközigénye minimális, a köznapi erdőn járó kelléktárában minden hozzá szükséges dolog megtalálható. E célra speciális szerszámot kitalálni nem kellett[x]. Egy személy – idős ember – is kényelmesen végezhette, s ha gyereket is vitt magával, akkor azt inkább szórakoztatásul, mint segítségnek.

A bábok áráról értékelhető adatokat nem kaptam, bár valószínűleg jó pénzt jelenthetett, mert adatközlőm emlékei szerint eleget vinni sohasem tudtak. A II. világháború után ez a különös mellékfoglalkozás is feledésbe merült, amit mai természetvédelmi fölfogásunk amúgy sem engedne gyakorolni.

Szemerey Tamás
Központi Bányászati Múzeum
Sopron

[x] *Szakkifejezései nem voltak és bármely más erdei munkával együtt űzhető volt.*

ZÁSZLÓBONTÁS

Ugy jártam én is, mint már annyian az egyetemisták közül: ötödévesen jöttem rá, micsoda kincs a mi diákéletünk, s hogy mennyi mindent mulasztottam el négy év alatt! Tehát öreg magyar szokás szerint a huszonnegyedik órában (diákkoromnak) kezdtem el igazából érdeklődni selmeci, soproni dolgaink iránt. Először az anekdoták szintjén, de ezt hamar kevésnek találtam. Machatsek Lucia néni – Machatsek Gyula ágfalvi hősi halottunk húga –, valamint Bánky József, Boross György, Ladányi Jenő, Stefanits István gyémánt- és aranydiplomás erdő-, ill. kohómérnökök, és mások, annyi érdekfeszítő, vagy éppen megnevettető élménnyel „láttak el", hogy könnyen megérett bennem egy nagyobb elhatározás: megpróbálom megírni diákéletünk 150 éves történetét úgy, ahogy az volt, vagy amennyire rekonstruálni lehet, feketén fehéren. Ehhez pedig már nem elég a puszta lelkesedés, ennek ötvöződnie kell tervszerűséggel.

Az anyaggyűjtést tehát két részre bontottam: könyvtári és levéltári dokumentumok felkutatására és kijegyzetelésére, valamint az utolsó selmeci évek és a teljes eddigi soproni idők tanuinak „kifaggatására". Ez utóbbit vélem sürgősebbnek, ugyanis a tizes és huszas évek diákjai közül mára már nagyon kevesen maradtak közöttünk.

Hogy a személyes visszaemlékezések minél átfogóbb képet adjanak az adott évek diákéletéről, készítettem egy „memoria-serkentő" listát, amelyet most – igaz a lapterjedelem korlátozott volta miatt tömörítve – közrebocsátanék, bízva abban, hogy a listát megismervén, több kedves és dicső Firma is fölajánlja majd segítségét, vagy jótanácsokkal, információkkal lát el az anyaggyűjtéssel kapcsolatban.

Tíz fejezetre tagolódik a „szempontgyűjtemény". Mindegyiket egy-egy nótából vett idézettel címeztem. A fejezetek témái sorrendben a következők:

I. Sajátos hagyományok
II. Diákéletünk jellegzetességei
III. Tanügyi, tudományos dolgaink
IV. Testi szükségletek
V. Szórakozás, művelődés
VI. Ifjúsági szervezetek
VII .Vallás
VIII. Háborús élmények, politikai megnyilvánulások
IX. Vegyes
X. Nők

Az egyes fejezeteket pontokba szedve részleteztem, amelyek tovább is bonthatók lennének, erről azonban, a már említettek miatt, lemondtam. Mégis bízom abban, hogy a lista így is használható és hogy felöleli az elmúlt 70-75 év diákéletének minden összetevőjét, s így alkalmas vezérfonalnak a visszaemlékezővel történő beszélgetéshez:

I. „SELMEC, ..., TE VAGY AZ OKA MINDENNEK!"
1. Balekok fogadása, balekoktatás, balekugratás, balekvizsga;
2. Vulgók, alias-ok
3. Bányajárás, kvalitatív-menet
4. Szakestélyek
5. Bálok
6. Hattyútollazás
7. Valétálás
8. Steingrube nagyközség
9. Nóták
10. Folt
11. Tempus
12. Hagyományaink jellegzetes tárgyairól
13. Dokumentumok
14. Selmecbánya

II. „KAR A KARBAN BÁNYÁSZOK, ERDÉSZEK, KOHÁSZOK..."
1. Firma-balek „szimbiózis"
2. Hagyománnyá nem vált „hagyománycsinálási" kísérletek
3. Szakosztályok, karok, tanulócsoportok közötti „ellentétek", vetélkedések
4. Verschiss
5. Speciális bányász-, erdész-, kohászargó
6. Külföldi diákok
7. Diákújság
8. Szakmai és Alma Mater-ünnepélyek, évfordulók

III. „LERAKTUNK MINDEN VIZSGÁT, NO EGY–KETTŐ HIJÁN..."
1. Tanévnyitók
2. Beiratkozás
3. Dékáni-, Rektori hivatal, kvesztúra
4. Professzorokról, docensekről, adjunktusokról, tanársegédekről, laboránsokról, sofőrökről, takarítónőkről, portásokról
5. Előadáson
6. Gyakorlaton
7. Igazolás
8. Rajzolás
9. A hallgatók gyűjteményei
10. Tanszéki felszerelés, szemléltető eszközök
11. Tanulás, magolás
12. Vizsga
13. Puskázás
14. Visszaírás
15. Tandíj, „UV-bárca", különeljárási díj
16. Tanulmányi kirándulások, külföldi tanulmányutak
17. Nyári praxi
18. Diplomakészítés
19. Államvizsga, diplomaosztás
20. Mezőgazdasági munka
21. Botanikuskert
22. Tudományos tevékenység
23. Természetvédelmi tevékenység
24. Egyéb tanulmányok

IV. „AH! SZEGÉNY JÓ ANYÁM, HA TUDNÁ, HOGYAN ÉLEK SELMECEN..."
1. Menza, Népkonyha,
2. Reggeli, vacsora
3. Vadászat, horgászat, gombaszedés, növénytermesztés, szeszfőzés
4. Városi szállás
5. Internátus, kollégium
6. Öltözet, öltözködés
7. Szennyes
8. Vásárlások, szolgáltatások (javítások)
9. Orvosi ellátás, betegápolás
10. Vonaton, buszon, autó-stop
11. Anyagi gondok, ínség elleni akciók

V. „KI DALT,SZERELMET S A BORT MEGVETI, LENÉZŐ RÉSZVÉT JUSSON CSAK NEKI..."
1. Sportolás, téli sportok, technikai sportok
2. Kirándulások, turák
3. Nyári vakációk élményei
4. Mozi, színház, balett, hangversenyek
5. Tánc
6. Zenélés
7. Néprajzi tevékenység
8. Képzőművészeti tevékenység
9. Filmezés, fényképezés
10. Diákírók, -költők, cikkírók
11. Országos, ill. megyei kulturális rendezvények
12. Rádiós, TV-s, egyéb nyilvános szereplések
13. KISZ-ház
14. Híres emberek, együttesek vendégszereplései az egyetem (főiskola) rendezvényein
15. Könyvtár
16. Társadalmi, társasági élet Selmecen, Sopronban
17. Népünnepélyek, majálisok, karneválok disznóölések
18. Éjszakai élet
19. Kávéház
20. Kocsma, vendéglő, presszó, penzió
21. Pipa, cigaretta, szivar, tubák
22. Sorsjegy, lottó, totó, biztosítások, békekölcsön, betétkönyv
23. Kártyázás, lóverseny
24. A rendőrök
25. Egyéb kulturális, szórakoztató és káros szenvedélyek

VI. „FEL HÁT BARÁTIM! KÉZBE KÉZ! NE VESSZEN, AMI DRÁGA..."
1. Ifjúsági kör
2. Vidéki körök, asztaltársaságok
3. MEFESZ, népi kollégiumok, DISZ, KISZ
4. Egyéb egyletek, tömörülések, szervezetek

VII. „MÁR ÚJRA SZÓL A KISHARANG"
1. Kereszténység jelenléte a diákéletben 1948 előtt

2. Vallásosság és a vallásosság megítélése 1948 után

VIII. „HÁNY VOLT, KI HARAGBÓL TÁRSÁRA ROHANT, S BARÁTOK LEVÉNEK A FÖLDBEN ALANT"
1. Tanácsköztársaság
2. Nyugatmagyarországi Felkelés
3. Világháborúk
4. Rákosi-éra és 1956
5. Főiskolások reakciói a politikai eseményekre
6. „KÁRPÁTRIA" (antiszemita, soviniszta, nacionalista, stb. nemzettelen megnyilvánulások)
7. Országos ünnepségek, rendezvények, nemzeti ünnepek
8. Politikai pártok és a hallgatók kapcsolata
9. Katonai szolgálat

IX. „OH, SZENT VENDELINUS, MARHÁK VÉDSZENTJE, VÉDENCEID HELYETT MIRÁNK TEKINTS LE..."
1. Feltűnő tulajdonságú egyének
2. Különleges hobbik, szenvedélyek
3. „Óriási, világmegváltó" ötletek, találmányok
4. Arisztokrata diákok
5. Későbbi életpályák
6. Fogadások
7. Virtuskodás, ostoba tettek
8. Verekedések
9. Párbaj
10. Bűncselekmények, csempészés, „csórás"
11. Elbocsátások, fegyelmik
12. Balesetek
13. Öngyilkosságok
14. Legális, illegális kivándorlás
15. Szakáll, hosszú haj, kopaszság bajusz, tetoválás
16. Felsülések
17. Önzetlen segítség, humanizmus, filantrópia
18. Időjárási viszontagságok
19. Tűzesetek
20. Járványok, ételmérgezés
21. Egyéb élmények, csínyek, ötletek, emlékek, tréfák, esetek....

X. „SZULTÁN SZERETNÉK LENNI ÉN!..."
1. Városi (falusi) lányok, asszonyok, özvegyek
2. Óvónők, gyógyszerészek, középiskolások
3. „Házinyulak"
4. Más nemzetiségű hölgyek
5. „Kupi" és a könnyűvérű hölgyek
6. Ismerkedések
7. Szerenád
8. Szerelmi bonyodalmak
9. Nyári praxik románcai
10. Szerelmes szívű leányzó vagy ifjú kihasználása a másik fél részéről
11. Esküvők, lakodalmak, válások.

Felvetődhet a kérdés, tervem, s a munkám, hogy kapcsolódik a múzeum ügyéhez? Egyrészt a beszélgetések jegyzetelése révén néprajzi jelentőségű verbális érték örökítődik meg, másrészt a visszaemlékezők gyakorta fontos tárgyi emlékek birtokosai is egyben (pl. 60 db 1828 és 1831 között készült selmeci diákrajz, fotosorozat az ágfalvi hősök temetéséről, a királypuccsról (tudvalevőleg IV. Károly közvetlen kíséretében egy századnyi soproni főiskolás volt), Machatsek és Szechányi relikviái), s ezek a tárgyak, dokumentumok nyilvánvalóan a múzeum anyagát gazdagíthatják.

De visszatérve az eredeti gondolathoz, a könyvírási tervhez, ha valakinek volna ideje arra, hogy a fenti listán átfutva fölelevenítse diákkora élményeit és azokat meg is osztaná velem, akár papírra vetve, akár szóban, kérem, jelezze szándékát! Vagy véleményét, észrevételeit írja meg a lista alkalmazhatóságára vonatkozóan, hogy minél hibátlanabb és teljesebb legyen az összegyűjtött és gyűjtendő anyag. Előre is köszönök minden ezirányú fáradságot és segítséget!

Gál Péter
a.KVHZY
9400 Sopron, Május 1. tér 29
vagy Budapest, Mátray u. 9. (1012)
(Christofoletti lakás)

Egy halálhír kapcsán.... Nemrég vettük magnószalagra Rapcsányi László rádióinterjúját az ismét felfedezett Kosárynéz Réz Lolával. Híres történészünk Kosáry Domokos édesanyja azóta elhunyt, 93 éves volt.

A Réz család neve összefonódott Alma Materünk történetének szép és nehéz szakaszaival. Ráz Lola 1892. december 7-én született Selmecbányán. Itt járt gimnáziumba és itt kezdődött költői-írói pályafutása is. Az Uj Idők munkatársa és a Magyar Lányok szerkesztője is volt. Műfordítói tevékenysége jól ismert. A felszabadulás után főleg leányifjúsági regényeivel vált népszerűvé és olvasottá. Sokat foglalkozott a selmeci diákélettel. Ezek a regényei is szorosan kapcsolódnak egyetemünk elődintézményének diákéletéhez. Ezek a következők: A vén diák (1927), Selmeci diákok (1933), Asszonybeszéd (1942), Perceg a szú (1943), Vaskalitka (1946), Por és hamu (1947).

Testvérei Réz Ferenc és Réz Endre erdőmérnökök voltak. Édesapjuk Réz Géza 1918-19-ben a főiskola rektora volt. A Tanácsköztársaság megdöntése után számon kérték tevékenységét, súlyosan megtámadták és felelősségre vonták. Ekkor lemondott a rektori székről, de elveit nem adta fel. A következőket írta: „A... kilátásba helyzett felelősségrevonást nyugodt lelkiismerettel várom, mert mindent a mit tettem, nem a magam, hanem a főiskola érdekében tettem. Fájdalmasan érint, különösen annak az elvitázhatatlan ténynek figyelmen kivül hagyása, hogy én a főiskola hajóját, az egymást nyomon követő forradalmak viharzó tengerén vezettem.." Ügye csak 1920. június 14-én „zárult le".

Dr.H.J.

Kedves barátom, hazatérvén 4 éves iraki kiküldetéséből, gyerekeit azonnal kérdőre vonta: heti hány órában tanultok idegen nyelveket? Kettőben – hangzott a válasz. Akkor ezentúl négyben fogjátok tanulni, mert a nyelvtudás nemcsak hatalom, hanem pénz is, sok pénz. Az arab partner ugyanis nem tárgyalt olyan mérnökkel, aki mellett tolmács állt. Ő eddig a mérnökökkel mindig angolul beszélt, azok mind tudtak angolul (még ha Japánból jöttek is), tehát aki nem tud angolul, az nem mérnök – vonta le a következtetést.

Van ebben valami túlzás, de a dolog lényegére tapint: a mérnöknek idegen nyelveket kell tudnia. De ki tanítsa meg a mérnöki diploma várományosát Tolsztoj, Goethe, Shakespeare nyelvére? Az általános iskola, a középiskola vagy az egyetem? Logikus, hogy elsősorban az előző kettő. Csakhogy az sok mindenre vállalkozik, de a nyelvtanításra (tisztelet a kivételnek) alig (lásd: szakközépiskola). Tehát a jelölt úrnak a kivételhez kell folyamodnia, ha mérnök akar lenni. Hacsak az egyetem nem igazítja a felvételi követelményeket a jelentkező tudásához. Horribilie dictu! Igazítja!.A szakközépiskolából az egyetem kapuit döngető nem fizikából (esetleg idegen nyelvből is) hanem a szaktárgyból (pl.: erdőhasználat, vagy művelés) felvételizhet. Az eredmény: kiderül, hogy mindannyian kitűnő művelők, használók, amit bizonyít a felvételi dolgozatért kapott jeles osztályzat. Hogy nem tudja a fizikát, a nyelveket – ez másodrendű kérdés. Majd megtanulja az egyetemen! Fordított világ: talán a művelést, a használatot kell ott megtanulnia – nem középiskolás fokon. Ezért jött erre az egyetemre!

A felsőoktatás azonban vállalkozott arra, hogy pótolja a hiányokat. Nagy merészség, de még mindig jobb, mint a semmittevés. Mindenki tudja, hogy tüneti kezelésről van szó.

Mit tesz az egyetem(ünk):

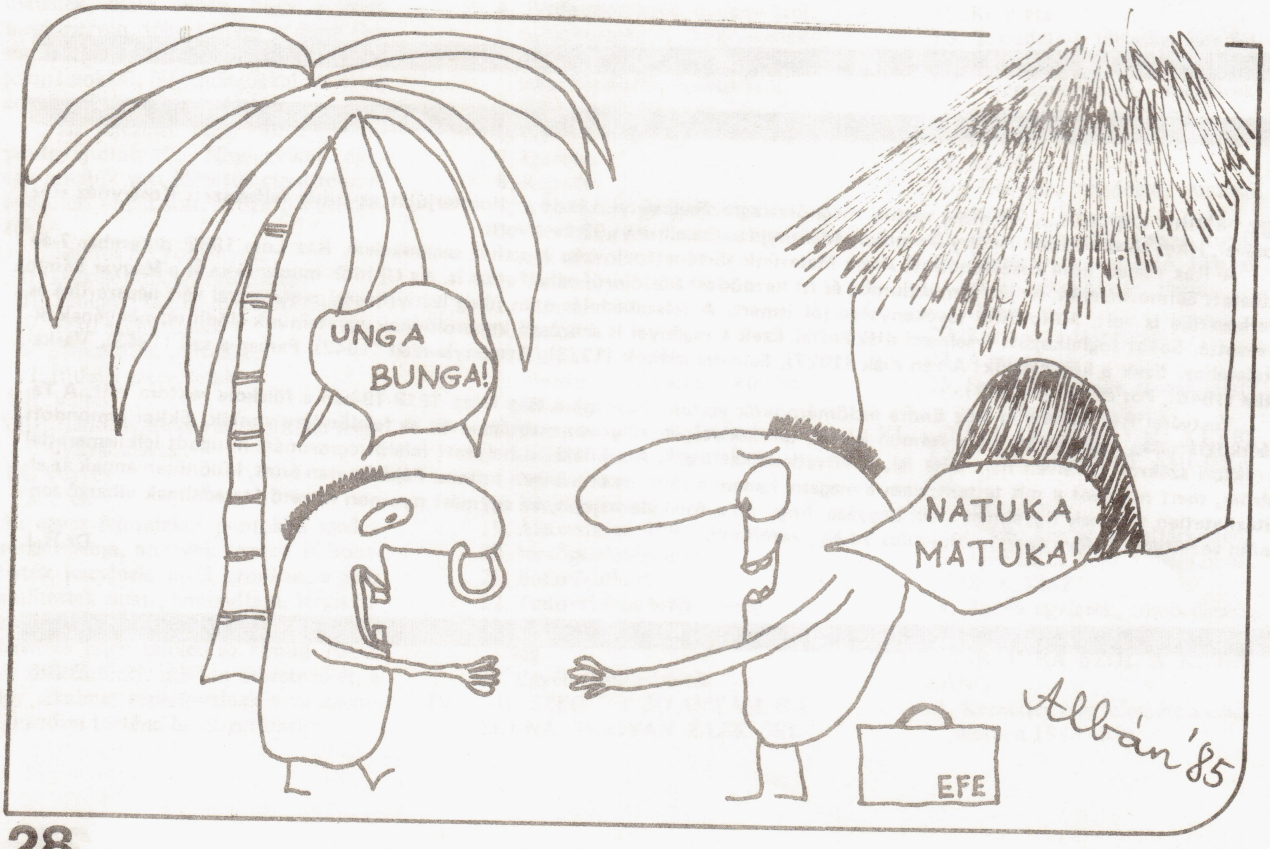
1. *Heti 4 (ümh.: 3) órában oktatja a nyelveket*
2. *Külföldi termelési gyakorlatokat szervez:*
   NDK–Tharandt, Drezda
   Szovjetunió: Moszkva, Leningrád
   NSZK – szervezés alatt
3. *Szakkollégiumi keretben nyelvi órákat tart angol kezdő, német kezdő és középhaladó csoportoknak.*
4. *Biztosítja a legjobbaknak a tanári segítséget az állami nyelvvizsgára való felkészülésben.*
5. *Sikeres középfokú, vagy felsőfokú nyelvvizsga esetén 800,- Ft költségtérítést ad, 3000,-, illetve 4000,- Ft egyszeri jutalomban részesíti a hallgatót.*
6. *A nyelvvizsgával rendelkező hallgató szerződést köthet egy tanszékkel fordítási munka ellátására. Ezért 10 hónapon át 400,- Ft ösztöndíj-kiegészítésben részesül.*
7. *Támogatja az egyéni külföldi utazásokat is.*
8. *Vizsgálja a külföldi részképzés lehetőségét (Drezda, Tharandt, Leningrád).*

Mit kap az egyetem(ünk):

1. *Mérnököket a szó igazi értelmében.*
2. *Anyanyelvüket is jobban ismerő, használó hallgatókat, később szakembereket, akik már „nem rendezik le a problémákat a minisztérium felé", mert ennek semmi értelme.*
3. *Kész szakembereket.*

S ez nem kevés.

Krisch Imre
vezető nyelvtanár

130 évvel ezelőtt született
egyetemünk eredeti épületegyüttesének
tervezője:

ALPÁR (SCHÖCKL) IGNÁC

műépítész. Pesten született 1855. január 17-án. Jólmenő asztalos apja kőművesinasnak adta, így rendes céhgyűlés előtt legénnyé avatták. A Hauszmann-Hlatzky cégnél gyakornoskodott irodai és kivitelezési munkáknál 1874-ig, majd a berlini Bauakademie-n szerzett diplomát. Ezekben az években kezdte használni – bár apja osztrák, anyja német volt – a magyar Alpár nevet.

Tanulmányai befejeztével a Bauakademie direktorának, Lucae professzor építészirodájában helyezkedett el, majd a Julius Hennicke és Von der Hude vállalatnál dolgozott. Eközben, mint a Berliner Architecten-Verein tagja, öt pályadíjat és 1880-ban az egyleti nagydíjat nyerte el. 1881-ben nagyszabású olaszországi tanulmányútat tett, aminek befejeztével végleg Magyarországon telepedett le.

1881. és '88 között a budapesti Műegyetem tanársegédje volt. 1883-ban a Herkulesfürdő Szapáry-fürdőjére kiírt pályázaton az első díjat kapta, s rá bízták a megépítést is. Ezért a munkájáért 1890-ben a Ferenc József-rend lovagkeresztjével tüntették ki. Számos vármegyeház és templom tervét készítette és vezette felépítésüket. Valamennyi építménye nyilvános tervpályázat eredményeképpen épült.

Főműve az Ezredéves Országos Kiállítás történelmi épületcsoportja. Az először ideiglenesnek tervezett építmény véglegesítésének munkái 1904-ben fejeződtek be. Ekkortól ad otthont a Városliget Széchenyi-szigetén épült Vajdahunyadvár a Mezőgazdasági Múzeumnak. 1897-98-ban vezetése alatt épültek az új honvéd hadapródiskolák, amiért több rendjellel, köztük a Ferenc József-rend középkeresztjével büntették ki. E munkáinak sorába tartozik Egyetemünk épülete is.

További jelentős munkái: a budapesti tőzsdeépület, az Osztrák-Magyar Bank palotája, az Ankerudvar, az Első Hazai Takarékpénztár Gizella téri és a Magyar Általános Hitelbank Dorottya utcai palotája.

1928. április 27-én halt meg Zürichben.

I.I.

Hozzászólás...

Borbély Józsefnek „Bajcsy-Zsilinszky Endre, a magyar szabadság vértanuja" című cikkében olvasható a következő két mondat, amellyel kapcsolatban szeretnék kiegészítést tenni: „1945. április 21-én Bajcsy Zsilinszky tetemét Hám Tibor, Sopron vármegye főispánja rendelkezésére exhumálták és a soproni evangélikus temetőbe szállították. Bajcsy Zsilinszky Endréné 'a nemzet lobogójával letakart és virágokkal borított sírnál, melynél a város rendőrsége állott díszőrséget, hosszasan időzött és búcsúzott a magyar szabadságharc nagy halottjától', írja az Új Sopron.

A hivatalos soproni gyászünnepség azonban a Városháza (ma Tanácsház) előcsarnokában, illetve az előtte lévő területen, a mai Fő téren és az abba torkolló utcákon, búcsúzó tömegtől körülvéve, zajlott. Ezen az ünnepségen magam is jelen voltam. Nem a szerzőt korrigálom, mert az Uj Sopronban valóban úgy szerepel az esemény, ahogy idézi. A híradásból úgy tűnik, hogy az evangélikus temetőben volt az általam említett gyászünnepély. Ezt már másutt is így értelmezték. Helytörténetünk kutatói számára különösen értékes, hogy az ünnepségről fennmaradtak a filmfelvételek. Ennek részleteit a Magyar Televízió az egyes műsorban 1985. február 6-án vetítette a következő műsorban: „A velünk élő történelem. VII/1. rész: Lesz magyar ujjászületés..." A műsor 21 és 22 óra között került bemutatásra.

Fentiekert azért is írtam le, hogy felhívjam erre a filmre a figyelmet olyan szempontból is, hogy másolat bizonyára készíthető. Talán akad olyan egyesület, szerv, amely a 40. évfordulón ennek megvásárlására, illetve megrendelésére vállalkoznék!

Dr.Hiller István

Helyreigazítás

Előző számunk TDk c. cikkében sajtóhiba folytán hibásan jelent meg két résztvevő neve. Elnézést kérünk. Nevük helyesen: Nikházy György, Tirják László.

Értelmes értelmiség c. cikkünk 4. bekezdésének utolsó mondata helyesen: „A jelenlegi jövedelmi viszonyok mellett nem tudják emelni szellemi színvonalukat, nem tudják továbbképezni magukat."

Mongóliában c. cikkünk illusztrációja, a szojombó jel sajnálatos tördelési hiba folytán a cikktől távol, fordítva került az újságba. A szerző, olvasóink, de különösen mongol hallgatóink szíves elnézését kérjük. Ugyane cikk 7. bekezdésének első sora helyesen: „Az emlősgyűjteményben láthatjuk a már..."

Barbély József:

BAJCSY–ZSILINSZKY ENDRE, A MAGYAR SZABADSÁG VÉRTANUJA[x]

Negyven esztendeje, 1944. karácsonyán halt mártírhalált Sopronkőhidán Bajcsy-Zsilinszky Endre.

Bajcsy-Zsilinszky Endre, a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottsága elnöke, a magyar natifasiszta ellenállási mozgalom politikai vezetője volt. A mozgalom katonai vezetőjét Kiss János altábornagyot, valamint két ellenálló tiszttársát, Nagy Jenő beosztás nélküli vezérkari ezredest és dr.Tartsay Vilmos vezérkari századost a magyar királyi honvéd vezérkar főnökének III. bírósága nevet viselő nyilas katonai bíróság rögtönítélő tárgyaláson halálra ítélte. A honvédtiszteket 1944. december 8-án, a Margit körúti katonai fegyház udvarán kivégezték. „Megint honvédtiszteket akasztanak..." írta 1849. októberére utalva az illegális Szabad Nép. A másik három halálraítélt Almásy Pál törzskari alezredes, Révay Kálmán százados és Makay Miklós mérnök, a balatonfüzfői Nitrokémiai Ipartelepek igazgatója ítéletét a honvédelmi miniszter helyettese, illetve Kovarcz Emil, a nemzet totális mozgósításával megbízott nyilas miniszter — kegyelemből — 15, illetve 10-10 évi fegyházra változtatta. (Révay Kálmán — az antifasiszta ellenállási mozgalomban résztvevő kommunista katonatisztekkel — Pálffy Györggyel, Sólyom Lászlóval és többekkel egyetemben —, 1950-ben a Rákosi személyi kultusz áldozata lett.)

Az ellenállási mozgalom élő tanúja, Bajcsy- Zsilinszky Endre kőhidai fogolytársa, Almásy Pál mérnök, nyugállományú altábornagy. Sopronkőhidai fogsága naplóját mostanában jelenteti meg a Magvető Kiadó.

Zsilinszky és ellenálló társai terve szerint — miközben Budapest nagyobb értékeit megkísérlik megvédeni a náci rombolástól, — útat nyitnak a főváros felé közeledő szovjet csapatok előtt és velük együttműködve megtisztítják Budapestet a német és a nyilas csapatoktól. Majd pedig — hadifoglyokból átállt honvédekből, fegyveres munkásalakulatokból — új demokratikus hadsereget szerveznek, amely a szövetségesek oldalán harcol a fasiszták ellen.

Az ellenállási mozgalmat a gyenge konspiráció és Mikulich Tibor százados árulása miatt a nyilasok fölszámolták. (Mikulich a háború után Erdélyben, majd Románia távoli, eldugott vidékén álnéven gyógyszerészkedett, ám árulására fény derülvén, 1959-ben a Budapesti Katonai Bíróságtól elnyerte méltó büntetését.)

Bajcsy-Zsilinszky Endrét 1944. november 23-án reggel fél nyolckor, a pesti füvészkertben tartóztatta le a Radó Endre vezette nyilas nyomozóosztag.

(Bajcsy-Zsilinszky Magyarország német megszállását követően — 1944. március 19. — a Gestapó kezébe került. Fegyvert fogott az ajtaján dörömbölő németekre és a tűzharcban megsebesülve esett fogságba. 1944. október 15-án a Horthy-féle kiugrási kísérlet idején a magyar hatóságok szabadon engedték.)

Bajcsy-Zsilinszky Endrét és lefogott ellenálló-társait a nyilas csendőrnyomozók brutálisan megkínozták. (Messik János hadnagyot és Széchenyi Pál zászlóst — akik fegyvert fogtak Tartsay Vilmos lakása előtt — a csendőrök a tűzharcban agyonlövik, a járőr harmadik tagját — egy altisztet — halálosan megsebesítenek.)

— Nézd, mit csináltak velem ezek a gazemberek — mutatta Zsilinszky megkinzatásának jeleit barátjának, védőügyvédjének, Kelemen Kornélnak.

„Össze-vissza verték és villanyozták, soha nem felejtem el azt a látványt, amikor megláttam. Kijelentette szegény; még a németek se bántak így velem." — emlékezik Bende Mária, Zsilinszky felesége.

A katonai ügyészség Bajcsy-Zsilinszky Endrét hűtlenség bűntettével vádolta. „A feloszlatott balpártokat új név alatt egyesítette, Nemzeti Felszabadító Mozgalom név alatt, állítólagos német uralom alól akarta felszabadítani Magyarországot. Megszervezte a katonai vonalat, küldött Kiss János altábornagyért. További célja a Hungarista Állam eltörlése volt."

A nyilas katonai bíróság előtt Bajcsy-Zsilinszky kijelentette: „Amit elkövettem politikai és katonai meggyőződésből tettem, ez volt az egyetlen lehetőség, amely az országot és a magyar nemzetet a jelenlegi súlyos helyzetből még kimenthette volna."

Nem kétséges, Zsilinszky fejére már a Margit körúti tárgyaláson halálos ítélet várt, de mint országgyűlési képviselőt, mentelmi jog védte. Perének tárgyalását kénytelenek voltak elhalasztani az országgyűlés mentelmi bizottsága üléséig. Zsilinszky bízott képviselőtársaiban, személy szerint a nyilas országgyűlés elnökében, Tasnádi Nagy Andrásban, ám Sopronba menekült és itt parlamentet játszó nyilas és szélsőjobboldali képviselők — a nyilas „országgyűlés" — a mentelmi bizottság javaslatára kiszolgáltatták Zsilinszkyt a katonai bíróságnak.

Bajcsy Zsilinszky a hírhedt Margit körúti katonai börtönben síratta kivégzett társait és várta sorsa beteljesedését: tudta, ha kiadják, a nyilas rendszertől nem várhat kegyelmet.

1944. december 11-én éjfél előtt nagy mozgás kezdődött a Margit körúti katonai fegyház előtt. A nyilas kormány utasítására — a szovjetek előretörése miatt — megkezdődött a Margit körúti fegyház kiürítése. A foglyokat és a védőőrizetes személyeket járműveken és gyalogmenetben nyugat felé irányították. Bajcsy-Zsilinszky Endre is elindult szenvedése utolsó stációja, Sopronkőhida felé.

A fogolytárs, Almásy Pál később így emlékezett a történekre: „Bajcsy-Zsilinszky Endrét december 11-én láttam legközelebb, amikor az esti órákban, fővárosi kék autóbuszokkal Sopronkőhidára szállítottak bennünket. Mi már az első autóbuszban ültünk, amikor megbilincselve, utolsónak kihozták Bajcsy-Zsilinszky Endrét. Mielőtt beültették az autóbuszba, levették róla a bilincset, s megkezdődött 24 órán át tartó utazásunk Sopronkőhidáig. Zsilinszky teljesen tisztában volt vele, ... hogy Kiss Jánosék halála után az ő sorsa sem lehet vitás. Igen nagy nyugalommal nézett a bekövetkezők elé.

A János-hegy és a Hárs-hegy között légiriadó miatt megállt az autóbuszunk, legalább egy óra hosszat álltunk. Őreink megengedték, hogy leszálljunk a buszokról. Az egyik őr odasúgta, hogy amennyiben a képviselő úr szökni próbálna, csak a levegőbe lőnének utána, egyáltalán nem tennének nagyobb kísérletet elfogására. Örökké emlékzetes számomra Bajcsy Zsilinszky Endre válasza. Ha Kiss János, Nagy Jenő és Tartsay Vilmos életüket áldozták a hazáért, akkor nekem sem szabad életben maradnom."

A foglyok útközben a magyar jövőről vitáztak — Zsilinszky a földreformról és a jövő magyar iskolájáról beszélt — majd „csakazértis" kuruc nótákat énekelnek. Zsilinszky kezdte szép, érces hangján Béri-Balogh Ádám nótáját: „Piros bársony süvegem, Most élem gyöngy életem..."

„December 12. Éjfél felé járt az idő. A busz sok toltás után megállt. Egy sötét kőfalon belül vagyunk, annyit látunk. A kocsi ajtaját egy ormótlan, nagy épület kapujától egy-két lépés választja el. Sopronkőhida.".— írja naplójában Révay Kálmán.

Az 58 éves Zsilinszky megkínzott testével valószínűleg nem tudott, ám nem is akart megszökni. Vállalta sorsát, egyenesen, bátran, ahogy egész életét élte:

„Semmi sem őrizheti meg valamely nemzet szabadságát, csupán az a meggyőződése, hogy inkább meg akar halni, mint rabszolga lenni. A szabadság nem ajándék, hanem győzelem gyümölcse, és a népek válságaiban, amikor alapzatát és létét fenyegetik, a hősiességet nem lehet semmivel sem pótolni. Politikai manőverek, szövetségek, paktumok és mindennapi megalkuvások érvénytelenek akkor, amikor a nemzet ott áll a maga thermophilei szorosánál és amidőn elérkezett az élet és a halál nagy választóútjához. A nemzet hétköznapjaiban a hősök gyakran vereséget szenvednek, a nagy válságban azonban csak a hősök tudnak fennmaradni és győzedelmeskedni" — idézi Bajcsy-Zsilinszky Walter Lipman amerikai újságírót egyik írásában.

Sopronkőhida, 1944. december

Almásy Pál a börtönben naponta találkozott Zsilinszkyvel: „Meglepő nyugalommal viselkedett ezekben az utolsó napokban. Jókedvűen, a legkülönbözőbb témákról oktatta a körülötte lévőket, a halálfélelemnek nyoma sem lászott rajta. A sétán rendszerint úgy beszélgettünk vele, hogy ő nagyon gyors léptekkel a belső körön haladt, mi pedig egymás után értünk mellé, mentünk mellette, s kértünk tőle tanácsot, útbaigazítást."

A börtön orvosa, dr.Varvasovszky János — 1974-es visszaemlékezése szerint — fölajánlotta Zsilinszkynek, hogy súlyos állapotára való tekintettel (részben a március 19-i sebesülés következményeként, részben erős megfázásból adódóan) kórházba utalja: „Már amikor az első alkalommal megvizsgáltam és felajánlottam neki a kórházi felvételt, akkor is tudomásom volt róla — egyrészt a hadbírósági berkekből, másrészt a védőügyvédtől, dr.Pinezich Istvántól —, hogy halálos ítélet vár rá! Tehát december 22-én reggel ismét feltettem neki a kérdést, hogy óhajtja-e a kórházba felvétetni magát, és idéztem a közmondást: aki időt nyer, életet nyer, hogy tudomására hozzam, milyen súlyos ítélet várható. Ő egy pillanatig elgondolkozott,.majd nagyon keményen és határozottan kijelentette, hogy nem kíván semmiféle eszközt felhasználni annak megakadályozására, hogy ügyének végkifejlete addig menjen, ameddig ezt meghatározzák."

December 21-én megírja feleségéhez utolsó levelét:

„Drága Mickóm! Sajnálattal hallom, hogy dr.Kelemen Kornél ügyvéd nem vállalja védelmemet. Ez eléggé megvilágítja helyzetemet. Mégis arra kérlek, légy szíves, ha csak egy mód van, eljuttatni hozzám könyveimet és egyéb munkáimat. Szombaton reggel lesz a tárgyalás. Sorsomat viseld erősen és ne feledkezzél meg utolsó kívánságomról.

Köszönöm a csomagot és üzenetedet. Isten áldjon meg sok jóságodért, hűségedért, — meg is fog áldani. Mamuskának kézcsókomat küldöm.

Csókol szerető urad, Endre. Sopronkőhida, 1944. december 21."

A nyilas bírák előtt

Bajcsy-Zsilinszky Endre ügyének tárgyalása december 23-án délután volt a fegyház melletti elemi iskolában.

Hogy a kőhidai tárgyalás mennyire formális volt, az Érsek Albert volt alezredesnek, a bíróság elnökének 1946-os rendőrségi vallomásából világosan kiderül.

„Dominich (Dominich Vilmos hadbíró őrnagy, tárgyalásvezető) a tárgyalás megkezdése előtt közölte velem, hogy Bajcsy-Zsilinszky Endrét halálra kell ítélni.... a tárgyaláson tanúkat nem hallgattak ki, Bajcsy-Zsilinszkyt Dominich jóformán szóhoz sem engedte jutni. Zsilinszky nem tagadta, hogy mozgalmat szervezett, azonban hangsúlyozta, hogy hazaárulást el nem követett, mert meggyőződése szerint az egyetlen és kivezető út Magyarország részéről csak az lehet, hogy megszakítja Németországgal a kapcsolatot és a szövetségesek oldalára áll. Kérte a felesége birtokában lévő újságcikkeket és tanulmányokat szerezzék be, amiből világosan megállapítható lesz, hogy tevékenységének mi volt az igazi célja. Kérését Dominich visszautasította azzal, hogy túl hosszadalmas eljárás lenne... A tárgyalás befejezése után Dominich kijelentette, hogy miután társait már kivégezték, Bajcsy-Zsilinszky Endrét is ki kell végezni és ő már a tárgyalásra kész ítélettel jött. Ezután mindannyian aláírtuk a halálos ítéletet..." Érsek elmondta, hogy Bajcsy-Zsilinszky Endre az egész tárgyalás alatt a lehető legkeményebben, férfiasan viselkedett, „jóllehet mind Dominich, mind a mellette ülő csendőr százados egészen durva modorban intéztek hozzá kérdéseket, ő azokra egyenesen és arcrándulás nélkül adta meg határozott válaszait."

A magyar szabadság nagy alakja utolsó három óráját Bárdosi Jenő, a fegyintézet evangélikus lelkésze vallomásából ismerjük. A lelkész úr 1945. április 26-án tett vallomást a soproni főispáni hivatalban.

„1944. december hó 23-án este 10 órakor kaptam kirendelést, hogy másnap reggel 8 órakor történő kivégzésen jelenjek meg, és az elítéltet utolsó lelki vigasztalásban részesítsem. Akkor közölték velem azt is, hogy dr.Bajcsy-Zsilinszky Endrét fogják három másik társával kivégezni. (Ugyancsak december 24-án halt mártírhalált Pataki István, Kreutz Róbert, Pesti Barnabás kommunista ellenálló.) Bajcsy-Zsilinszky elmondta, hogy minden törekvése mindig az volt, hogy a magyarságot szolgálja, és hisz abban, hogy magyar népe meg fogja őt érteni, törekvéseit, céljait valóra váltja. Azután arról beszélt, hogy Tarpán szeretne nyugodni...

Biztosra veszem, úgymond, hogy az egész tarpai nép sorfalat fog állni, amikor a református templom harangjának zúgása között poraimat Tarpára szállítják..."

Zsilinszky a tarpai választókerület országgyűlési képviselője volt. Hamvai fölé, a tarpai református temetőben síremléket állítottak, és a községben Zsilinszky emlékszobát rendeztek be. 1975. május 28-án a tarpai művelődési ház parkjában fölavatták Bajcsy-Zsilinszky mellszobrát.

1945. április 21-én Bajcsy-Zsilinszky tetemét Hám Tibor, Sopron vármegye főispánja rendelkezésére exhumálták és a soproni evangélikus temetőbe szállították. Bajcsy-Zsilinszky Endréné „a nemzet lobogójával letakart és virágokkal borított sírnál, melynél a város rendőrsége állott díszőrséget, hosszasan időzött és búcsúzott a magyar szabadságharc nagy halottjától." — írja az Uj Sopron.

1945. május 27-én, az Országház előtt tartott nemzeti gyászünnepélyen Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök, Tildy Zoltán, a kisgazdapárt elnöke, Kállai Gyula, a kommunista párt nevében, valamint Puskin, szovjet követ búcsúztatták Bajcsy-Zsilinszky Endrét. „Hősi magatartása a halállal és gyilkosaival szemben, méltán váltja ki csodálatunkat. Olyan nagy férfit, amilyen Bajcsy-Zsilinszky Endre volt, csak olyan nép adhatott, amely méltó függetlenségére, önállóságára, nemzeti kultúrája felvirágoztatására" — mondta Puskin követ.

A kormány Zsilinszkyt tiszteletadásul nemzetvédelmi miniszterré nevezte ki és vezérezredessé léptette elő. Holttestét százezrek sorfala között indították el végső nyughelyére, Tarpára.

Elsőként Sopron örökítette meg emlékét. A Soproni Nemzeti Bizottság 1945. április 24-i határozata az Erdészeti és Faipari Egyetem főbejárata előtti utcát a nagy hazafiról nevezte el. Szülővárosa, Szarvas 1981-ben állított mellszobrot Bajcsy-Zsilinszkynek. Budapesten még nem áll szobra.

---

x

T.Olvasók!

Az elmúlt év végén lapkészítési munkánkat zavarta a decemberi géphiba (nyomda), valamint a terjedelem csökkentésére irányuló — túlzott — törekvésünk. Igy némelyik cikkünk nehezen olvashatóvá vált. Az olvasóktól és a szerzőtől elnézést kérve a Bajcsy-Zsilinszkyre emlékező cikket tisztább, áttekinthetőbb formátumban ismét közöljük.

(A felelős szerk.)